

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gözde GENÇ

FERT YAŞAM MEMNUNİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: BİR META ANALİZ
ÇALIŞMASI

İşletme Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2016

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gözde GENÇ

FERT YAŞAM MEMNUNİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: BİR META ANALİZ
ÇALIŞMASI

Danışman

Prof. Dr. Ayşe ANAFARTA

İşletme Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2016

T.C
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gözde GENÇ'in bu çalışması, jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Prof. Dr. Can Deniz KÖKSAL (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Ayşe ANAFARTA (İmza)

Üye :Yrd. Doç. Dr. Mehmet Özer DEMİR (İmza)

Tez Başlığı : Fert Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler: Bir Meta Analiz Çalışması

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi : 22/11/2016

Mezuniyet Tarihi : 29/12/2016

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Fert Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler: Bir Meta Analiz Çalışması” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Gözde GENÇ

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Öznel İyi Olma Olgusuna Genel Bakış	3
1.2.Yaşam Memnuniyeti	7
1.3.Yaşam Memnuniyetinin Ölçümü	9
1.4.Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler	10
1.4.1. Ekonomik Faktörler	11
1.4.2. Sosyal Faktörler	13
1.4.3. Kişisel Faktörler	17
1.4.4. Örgütsel Faktörler	21

İKİNCİ BÖLÜM

YAŞAM MEMNUNİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN META-ANALİZİ

2.1.Araştırmanın Yöntemi.....	24
2.1.1. Araştırmanın Amacı.....	24
2.1.2. Meta-Analiz Yöntemi ve Süreci	24
2.2.Meta-Analiz Yöntemi Uygulaması	28
2.2.1. Meta-Analize Seçilen Araştırmaların Belirlenmesi	28
2.2.2. Kodlama Süreci.....	30
2.2.3. İstatistiksel Bağımsızlık	30
2.2.4. Ortalama Etki Büyüklüğünün Hesaplanması	31
2.3.Bulgular.....	31
2.3.1. Meta-Analiz Çalışmasının Betimleyici Bulguları.....	31
2.3.2. Meta-Analiz Modelinin Seçimi.....	33
2.3.3. Yayın Yanlılığının Testi.....	34
2.3.4. Etki Büyüklüğünün Analizi	35

SONUÇ	43
KAYNAKÇA	45
EK 1- Meta-Analiz Kodlama Şablonu	60
Ö Z G E Ç M İ Ş	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Kronik Mutluluk Düzeyini Etkileyen Üç Ana Faktör	5
Şekil 1.2. Bireysel Düzeyde Kavramsal Model	16
Şekil 2.1. Cohen'in Etki Büyüklüğü Sınıflaması	27
Şekil 2.2. Veri Toplama Süreci	29

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Veri Sayısı.....	31
Tablo 2.2. Meta-Analiz Örnekleme (Veri sayısı=105).....	32
Tablo 2.3. Çalışmaların Yapıldığı Ülkelere Ait Frekans ve Yüzde Tablosu	33
Tablo 2.4. Çalışmaların Yapıldığı Alana Ait Frekans ve Yüzde Tablosu.....	33
Tablo 2.5. Homojenlik Testi ve Yayın Yanlılığı Testi.....	35
Tablo 2.6. Ekonomik Faktörlere İlişkin Ortalama Etki Büyüklüğü ve Güven Aralıkları Tablosu.....	36
Tablo 2.7. Sosyal Faktörlere İlişkin Ortalama Etki Büyüklüğü ve Güven Aralıkları Tablosu.....	38
Tablo 2.8. Kişisel Faktörlere İlişkin Ortalama Etki Büyüklüğü ve Güven Aralıkları Tablosu.....	40
Tablo 2.9. Örgütsel Faktörlere İlişkin Ortalama Etki Büyüklüğü ve Güven Aralıkları Tablosu.....	41

KISALTMALAR LİSTESİ

CMA	: Comprehensive Meta-Analysis (Kapsamlı Meta-Analiz)
ESS	: European Social Survey
EUROSTAT	: European Statistical System
IN-CAM	: Outcomes Database
MCYS	: Ministry of Community Development Youth and Sports
NA	: Negative Affect (olumsuz duygulanım)
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
PA	: Positive Affect (olumlu duygulanım)
SWL	: Satisfaction-with-Life (Yaşam tatmini)
SWLS	: Satisfaction With Life Scale (Yaşam tatmini ölçeği)
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
WDH	: World Database of Happiness
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
WVS	: World Values Survey (Dünya Değerler Anketi)

ÖZET

Karar vericilerin ve politika üreticilerin toplumu oluşturan bireyleri daha iyi anlaması, kararlarını ve politikalarını üretirken bireylerin beklenti, istek ve refahını göz önünde bulundurabilmeleri açısından yaşam memnuniyeti çalışmaları büyük bir öneme sahiptir. Bu araştırmanın amacı, sosyal, kişisel ekonomik ve örgütsel faktörlerin, bireyin yaşam memnuniyetine olan etkisini meta-analiz yöntemi ile değerlendirerek genel sonuçlar elde etmektir.

Bu çalışmada yaşam memnuniyeti konusunu içeren araştırmalar, Akdeniz Üniversitesi Kütüphanesi'nin abone ve deneme kapsamında olan tüm veritabanlarında, 'yaşam memnuniyeti', 'yaşam kalitesi', 'yaşam doyumu' ve 'life satisfaction', 'quality of life' terimlerini kullanarak başlık, özet, anahtar kelimeler ve 1990-2016 yılları sınırlamasıyla elde edilmiştir. Bir meta- analiz çalışması için büyük sayılabilecek örneklem (Seksen bir çalışma ve 105 veri) kullanarak dört alanda yirmi bir farklı değişken ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemesi bu tez çalışmasının en önemli katkısıdır.

Meta-analiz çalışması sonucunda, ekonomik faktörlerden gelir ile yaşam memnuniyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ilişki bulunurken, işsizlik ile anlamlı fakat negatif yönlü bir ilişki elde edilmiştir. Çalışma saatleri ile yaşam memnuniyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Sosyal faktörlerden aile ile ilişkiler, okul ile ilişkiler ve güvenin yaşam memnuniyeti üzerinde güçlü etkiye sahip olması araştırmanın bir diğer bulgusudur. Sosyal destek ve çevre ile ilişkinin yaşam memnuniyeti üzerinde orta derecede, bağlılığın ise küçük bir etkisi mevcuttur. Kişisel faktörlerden nevroz ve otonominin yaşam memnuniyeti üzerinde bir etkisi yoktur. Özsaygı ve mutluluğun yaşam memnuniyeti üzerinde orta etki büyüklüğüne, eğitim, sağlık ve dürüstlüğü küçük ve anlamlı etki büyüklüklerine sahip olduğu görülmüştür. Örgütsel faktörlerden iş stresi ve olumsuz duygulanım, yaşam memnuniyetini negatif olarak etkilemektedir. İş tatmini ve olumlu duygulanımın yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif, duygusal tükenmişliğin ise negatif ve büyük bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Memnuniyeti, Ekonomik Faktörler, Sosyal Faktörler, Kişisel Faktörler, Örgütsel Faktörler, Meta-Analiz.

SUMMARY
THE FACTORS THAT AFFECT INDIVIDUAL LIFE SATISFACTION: A META
ANALYSIS STUDY

Life satisfaction studies are essential for decision makers and policy to understand the people that constitutes the public and they regard people's desires. The aim of this study is to examine the effects of social, individual, economic and organizational factors on life satisfaction by means of meta-analysis.

In this study, the papers that include the terms 'life satisfaction', 'quality of life', 'meta-analysis' are searched in the data base of Akdeniz University Library. The exploration covers the years between 1990-2016, and these terms are searched in title, summary and key words. The most important contribution of this study to literature is using the sample regarded as considerable (eighty one studies and 105 datas) in four field to explore the relationship between twenty one parameters and life satisfaction.

As a result of meta-analysis study, there is a statistically significant and positive relationship between income and life satisfaction. On the contrary, unemployment has negative but significant association with life satisfaction. A significant relationship between working hours and life satisfaction is not found in the results. As social factors, relationships with family and school and also trust have important effect size on life satisfaction. Attachment has a small effect size on life satisfaction. Neuroticism and autonomy do not have positive effect size, while self esteem and happiness factors have average effect and education, health and conscientiousness factors have small effect on life satisfaction. Among organizational factors, it is found that job stress and negative affect have negative effect but burnout factor also have an important effect size on life satisfaction. Job satisfaction and positive affect have positive effect on life satisfaction. p value is significant for all the groups' economic, individual, social and organizational factors so it can be said effect size is heterogen.

Keywords: Life Satisfaction, Economic Factors, Social Factors, Individual Factors, Organizational Factors, Meta-Analysis.

GİRİŞ

Öznel iyi olma, bilişsel ve duygusal bileşenlerden oluşan doyumun öznel hâli ve olumlu ruh sağlığı olarak tanımlanmaktadır (Deiner, 2001). Öznel iyi olma, bireyin yaşamını değerlendirmesi ve yargı bildirmesi anlamına gelmekte, bireyin yaşamını bilişsel ve duygusal açıdan öznel olarak değerlendirmesini içermektedir (Myers ve Deiner 1995; Myers, 2000). Öznel iyi olmanın üç önemli ögesi vardır: Olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım ve yaşam memnuniyeti. Buradaki yaşam terimi birey yaşamının belli bir noktadaki tüm alanlarını ya da bireyin doğumundan itibaren tüm yaşamı hakkındaki bütüncü yargıyı ifade etmektedir. Yaşamdan memnuniyet ise, bireyin fiziksel ve ruhsal sağlık, iş, boş zaman, sosyal ilişkiler ve aile gibi önemli yaşam alanlarını değerlendirirken oluşturdukları yargılardır (Diener, 2006). Yaşam memnuniyeti öznel iyi oluşun bilişsel bileşenidir ve kişinin yaşamıyla ilgili bilişsel yargıları içermektedir (Diener, 1984: 550).

Karar vericilerin ve politika üreticilerin toplumu oluşturan bireyleri daha iyi anlaması, kararlarını ve politikalarını üretirken bireylerin beklenti, istek ve refahını göz önünde bulundurabilmeleri açısından yaşam memnuniyeti çalışmaları büyük bir öneme sahiptir. Memnuniyetin finansal durum, sağlık, sosyal ilişkiler, bireysel özgürlükler, adalet vb. gibi potansiyel belirleyicileri vardır. Nesnel ve öznel belirleyiciler olarak nitelendirilebilen bu göstergelerden faydalanılarak farklı disiplinlerde (psikoloji, sosyal bilimler, ekonomi vb.) birçok çalışma yapılmıştır ve yapılmaya devam edilmektedir (Anafarta ve Aslangiray, 2016).

Ülkemizde meta-analiz çalışmaları sınırlı sayıda olup daha çok sağlık bilimleri ve sosyal bilimler alanında araştırma yapılmaktadır. Literatüre bakıldığında yabancı yazında meta-analiz çalışmaları çok sayıda olmasına rağmen ülkemizde bu sayı çok azdır. Sosyal bilimler alanında bağımsız ve belirli bir araştırma sorusunu incelemek amacıyla birçok çalışma yapılmaktadır. İşte meta-analiz, birbirinden bağımsız fakat aynı konu hipotezlerini dahi inceleyen araştırma sonuçlarını istatistiksel olarak birleştirebilme özelliğine sahiptir. Bu nedenlerden dolayı sosyal bilimler alanında bir konu seçilerek meta-analiz çalışması yapılabilir (Şeten, 2012).

Bu çalışmanın amacı, dünya üzerinde yaşayan farklı demografik, gelir eğitim vs. gruplarına mensup olan bireylerin yaşam memnuniyetlerine dayanarak, hangi parametrelerin yaşam memnuniyetlerini etkilediğini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda tezin temel problem cümlesi; “Fertlerin yaşam tatminini etkileyen faktörler nelerdir?” şeklinde ifade edilebilir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Ekonomik göstergeler fertlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemekte midir?
2. Sosyal ilişkiler fertlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemekte midir?
3. Kişisel özellikler fertlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemekte midir?
4. Örgütsel özellikler fertlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemekte midir?

Araştırma yöntemi olarak meta-analiz kullanılmıştır. Meta-analiz çalışması birbirinden bağımsız fakat aynı konuyu hatta aynı hipotezleri inceleyen araştırma sonuçlarını istatistiksel olarak birleştirme özelliğine sahiptir. Meta-analizin sosyal bilimlerdeki kullanımına bir kaynak oluşturmanın, sosyal bilimler alanlarında meta-analiz çalışması yürütecek olan araştırmacılara yarar sağlayacağı ve meta-analiz çalışmalarının yaygınlaşmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Meta-Analiz yöntemi kullanılarak farklı gelir, demografik, eğitim vs. gruplarına mensup bireylerin yaşam memnuniyetlerini etkileyen faktörleri araştıran bu tez çalışmasının birinci bölümünde öznel iyi olma, mutluluk, yaşam memnuniyeti kavramları anlatılmış, yaşam memnuniyeti ölçekleri ve içerikleri hakkında kısaca bilgiler verilmiştir. Meta-analiz çalışmasında kullanılan değişkenler ekonomik, sosyal, kişisel ve örgütsel faktörler olmak üzere dört gruba ayrılmış ve her bir grubun değişkenleri hakkında kısa açıklamalara yer verilmiştir.

İkinci bölümde ise meta-analiz yöntemi ayrıntılı olarak anlatılmış ve meta-analizde kullanılacak etki büyüklüğü kavramına yer verilmiştir. Keza bu bölümde yaşam memnuniyetini etkileyen faktörleri konu alan meta-analiz araştırmasının yöntemi, veri toplama yöntemi ve araştırmanın bulgularına ve yorumlara da yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde öznel iyi olma (subjective well-being) kavramı ve kapsamından kısaca bahsedilerek yaşam memnuniyetinin iyi-olma durumu ile ilişkisi anlatılacaktır.

1.1. Öznel İyi Olma Olgusuna Genel Bakış

İlgili yazın iyi olma kavramı yerine mutluluk, yaşam memnuniyeti ve öznel iyi olma gibi kavramları kullanmakta olsa da bu tamamen doğru değildir. Eğer iyi olma durumu kişilerin kendileri tarafından değerlendirilirse “öznel iyi olma” şeklinde ifade edilir (Frijns, 2010: 8). Diener vd. (1985)’e göre öznel iyi olma olgusunun üç ayrı bileşeni vardır. Bunlar olumlu duygulanım (positive affect), olumsuz duygulanım (negative affect) ve yaşam memnuniyetidir (life satisfaction).

İyi olma kişilerin yaşam memnuniyetlerini, kişisel gelişimlerini, sosyal ilişki ve faaliyetlerini de içine alan çok geniş bir kavramdır. Havasi (2013: 18)’ye göre iyi olma kavramının bileşenleri iyi sağlık durumu, iyi insan ilişkileri, kişinin ve malvarlığının güvenliği, özgürlük ve gelişme fırsatıdır. Yapılan çalışmalar iyi olma ve yaşam memnuniyetinin bireyin yaşamında bilhassa sağlık, iş yaşamı ve gelir, sosyal ilişkiler ve toplumsal yararlar olmak üzere dört alanda iyileştirme sağladığını ortaya çıkartmaktadır (Yalçın, 2015: 22). Öznel iyi olma durumu farklı değişkenler tarafından etkilenmeye açıktır. Örneğin genel anlamda ele alındığında öznel iyi olma algısı, ülkelerin kendilerine özgü tarihi geçmişleri, kültürleri ve geleneksel alt yapıları nedeniyle ülkeler arasında büyük oranda değişim gösterir (Grasso ve Canova., 2008: 18). Öznel iyi olma durumunun etkilendiği diğer bir faktör ise işsizliktir. İşsizliğin iyi olma üzerinde kuvvetli bir negatif etkisi vardır. Gelirdeki azalıştan ayrı olarak, işsizlik kişi üzerinde önemli ölçüde kendine güven azlığı gibi psikolojik maliyetlere sebep olmaktadır. Bireysel düzeyde, sosyal gerginlik (social strain) teorisyenleri, işsizlik gibi stresli olayların iyi olma düzeyinde fakirleşmeye neden olduğunu savunmaktadır (Calvo vd., 2015: 1627).

Gelir ve mutluluk ile iyi olma durumu arasındaki ilişki 1970’lerden beri literatürde en çok tartışılan konu olmuştur. Easterlin (1995: 36)’e göre ülkedeki daha zengin insanlar, fakir insanlara göre daha mutlu iken, gelirdeki yükselme iyi olma durumunda artışa yol açmamaktadır. Diğer taraftan yüksek gelir, modern toplumlarda daha lüks arabaya sahip olma, daha pahalı spor ve boş zaman aktivitelerinden hoşlanmaya, son teknoloji ürünleri satın

almaya ve egzotik ülkelere seyahat etmeye yardımcı olur. Daha zengin ülkelerdeki bireyler, herhangi bir ülkedeki zengin kesimden az daha mutlulardır.

Öznel iyi olma ise “iyi olma” kavramı altında yer alır ve bireylerin yaşamlarını değerlendirişlerini kendisine konu edinen bir psikoloji alanıdır (Diener vd., 2000: 161). Bireyin kendi yaşamını değerlendirmesi ve yargı bildirmesi anlamına gelmektedir (Yetim, 2001: 134). İlgili yazında mutluluk, öznel iyi olma, yaşam kalitesi, yaşam memnuniyeti kavramları birbiriyle karıştırılmakta ve zaman zaman da birbirinin yerine kullanılmaktadır. Burada iyi olma kavramı her ne kadar yaşam kalitesi kavramıyla çok yakın anlamlarda kullanılsa da, iyi olma kavramı, yaşam kalitesinden daha geniş anlamlıdır. Öznel iyi-olma bireylerin kendi hayatlarını nasıl ve niçin pozitif şekilde değerlendirdikleri ile ilgilenir ve bireylerin öznel bir şekilde yaşamlarını değerlendirmeleri sonucu ortaya çıkan iyilik düzeyini gösteren şemsiye bir kavram niteliğindedir (Kangal, 2013: 214).

Öznel iyi olma, olumlu ölçüm ve nitelikleri içinde barındıran bir alandır. Sadece depresyon, çaresizlik gibi istenmeyen durumlara odaklanmaz. Onun yerine, olumlu iyi olma durumundaki farklılıklar önemsenir ve araştırılır. Olumsuzluğun olmaması olumluluğa neden olmayabilir. Tam tersi olumlu faktörlerin varlığı, yaşamdan alınan doyumunu belirlemektedir. Bu şekilde alanın istenmeyen durumlarla sınırlı olmadığı, aksine biraz mutluyu mutludan ve mutluyu çok mutludan ayıran faktörlerle de ilişkili olduğu ifade edilmelidir. Bununla beraber olumlu ve olumsuz faktörler arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerin öznel iyi olma durumunu ne düzeyde etkilediği konuları henüz tam olarak anlaşılammıştır (Yetim, 2001: 134-135).

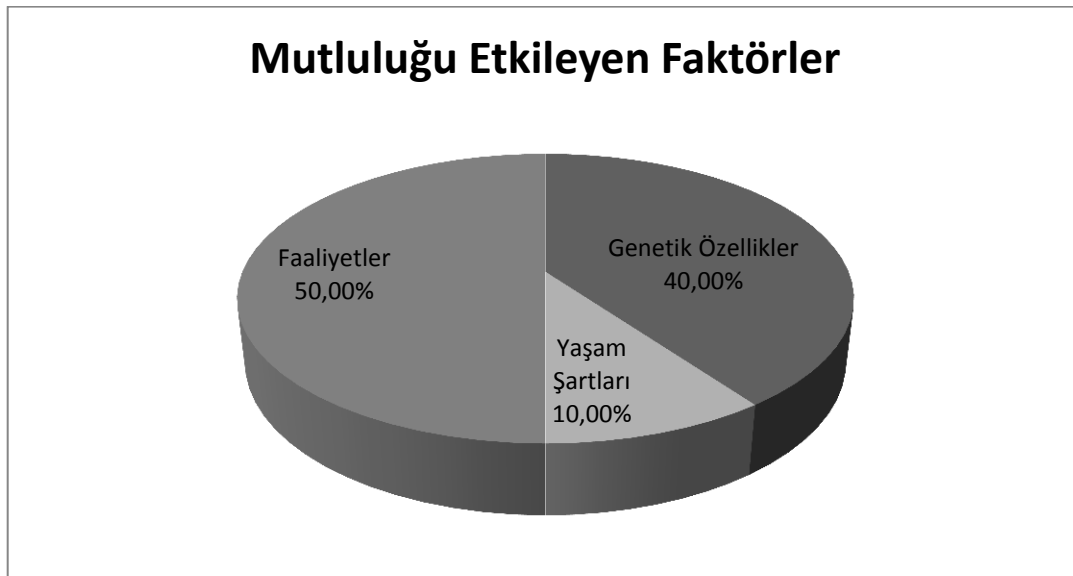
Öznel iyi olma, bilişsel ve duygusal olmak üzere ikiye ayrılır: bilişsel bileşen yaşam doyumunu algısını belirler, diğer bir deyişle yaşam doyumunu mutluluğun bilişsel yönünün oluşturur. Duygusal bileşen ise içerisinde olumlu ve olumsuz duygulanımı barındırır. Öznel iyi olma, bireyin kendi yaşamını ‘olumlu’ biçimde değerlendirmesidir. Bu olumlu değerlendirme beraberinde doyum, kendini adayabilme, bağlanma ve yaşam anlamını da içermektedir (Gündoğar vd., 2007: 15).

Aristoteles “Mutluluk, kendi başına yetene aittir.” şeklinde bir tanımlama yaparken psikanalist Carl Jung ise “Mutlu bir hayat bile bir tutam karanlık olmadan olmaz ve ‘mutlu’ kelimesi üzüntü ile dengelenmedikçe anlamını kaybeder.” demektedir (Ferris, 2010: 18). Mutluluk, yaşamdan tat alma, yaşamın anlamlı olması ve yaşam içerisinde kendi için önemli bir şeye bağlanma şeklindedir (Akın ve Yalnız, 2015: 96).

Diener (2006: 155)’a göre öznel iyi olma bireyin kendine ve yaşamına ilişkin olumlu ölçümleri kapsayan yaşamının tüm yönlerinin genel bir değerlendirmesidir. Öznel iyi olma, bilişsel ve duygusal unsurları içeren çok boyutlu bir yapı olarak düşünülebilir. Öznel iyi

olmanın üç temel ögesinden olumlu duygulanım neşe, güven, ilgi, umut, heyecan, gurur gibi duyguları; olumsuz duygulanım ise üzüntü, öfke, nefret, suçluluk gibi duyguları vurgulayan stres ve tatminsizliği belirtir. Olumsuz duygu, hoş olmayan duygu ve ruh halini ve ayrıca insanların içinde buldukları yaşamlarına, olaylara veya sağlık durumlarına karşı gösterdikleri negatif tepkileri ifade etmekte olup, bireyin muhtelif yaşam alanlarındaki doyumuna ilişkin değerlendirmelerini içermektedir (Şeten, 2012: 47). Yaşamdan memnuniyet ise bireyin hem fiziksel hem de ruhsal sağlık, boş zaman, iş, sosyal ilişkiler ve aile gibi önemli yaşam alanlarını değerlendirirken edindikleri yargılardır (Deiner, 2006: 154).

Genel anlamda bakıldığında mutluluk kişiden kişiye değişebilir. Çalışmayı seven ve üretken bir birey için mutluluk, kişinin kendi yaşamına hizmet edebilme başarısının ölçüsüdür. İnsanı mutlu edebilen yani mutluluk kaynağı olan parametreler çok çeşitlidir. Bunlardan bazıları para, sağlık, iş, sevgi ve güç gibi değerlerdir. Her birey için bu değerlerin etkisi farklılık göstermektedir (Selim, 2010: 346). Lyubomirsky vd. (2005: 116)'ye göre mutluluğu etkileyen temel faktörler olarak üç ana sebep gösterilebilir. Şekil 1.1'de gösterildiği üzere bunlar genetik faktörler, yaşam şartları ve gerçekleştirilen faaliyetlerdir.

Şekil 1.1. Kronik Mutluluk Düzeyini Etkileyen Üç Ana Faktör

Kaynak: Lyubomirsky vd., 2005: 116

Mutluluk ve yaşam tatmini kavramları, dünya çapında çok uzun zamandır felsefi kapsamda araştırmalar konu olmaktadır. Mutluluk kavramı, yaşamları boyunca bireylerin maddi ve manevi değerleri ile öznel beğenilerinden, toplumun takdir edeceği değerlere sahip olmasına ve bunların çeşitli oranlardaki birleşimine ve hayat şartlarından memnuniyetine

kadar farklı görünümleriyle karşımıza çıkmaktadır. Fakat günümüzde mutluluk ele alınırken, algılanan mutluluk yani bireyin kendi değerlendirmesinin bir sonucu olarak kendisini mutlu hissedip hissetmemesi önem kazanmıştır (Selim, 2010: 10). İnsanlar yaşamlarından duyduğu haz veya mutluluktan bahsettiğinde yaşamlarıyla alakalı sağlam, haklı ve iyi duygular hissetmelerine atıfta bulunuyorlar demektir. Dolayısıyla bir yaşam memnuniyeti teorisi, mutluluğun ya da buna benzer olarak öznel iyi-oluşun teorisi olabilir (Michalos, 1991: 3).

İyi olma durumu sağlıklı, mutlu ve refah içinde olma durumuna atıfta bulunurken, psikolojik literatürden gelen yaşam memnuniyeti terimi, kişinin mutluluk veya öznel iyi oluşunun bilişsel değerlendirmesine atıfta bulunur ve bireysel ihtiyaçların, hedeflerin daha iyi standartlara duyulan özlemin karşılaştırmasını içerir (Vemuri vd., 2009: 5).

Diğer önemli bir kavram ise yaşam kalitesidir. En geniş tanımıyla yaşam kalitesi, bir toplumdaki bütün bireylerin genel refah seviyesiyle ilgili olup, öznel ve nesnel, maddi ve maddi olmayan, bireysel kolektif refah seviyesini gösteren çok boyutlu bir kavramdır (Ayata vd., 2007: 8). Yaşam kalitesi sadece gelir, eğitim ve maddi kaynaklara erişim gibi anahtar değişkenlerle ilişkili olmayıp, ayrıca sağlık, sosyal ilişkiler ve ailevi olaylar gibi değişkenler ile de yakın ilişki içerisindedir (First European Quality of Life Survey, 2003: 3). Yaşam kalitesi, bireylerin biyolojik durumları, yaşam tarzları, sosyal ilişkileri ve içinde buldukları çevrenin nicel ve nitel değerlerinin toplamı olarak tanımlanabilir. Hayata tüm açılardan bakıldığında bütün boyutlarının üstün nitelikli olması kaliteli yaşamın varlığına vesile olmaktadır. Kentsel bazda ele alındığında yaşam kalitesi, ‘insanların bireysel algı ve duyguları arasındaki ilişki ve yaşadıkları yerde kazandıkları tecrübe’ olarak tanımlanabilir. Yaşam kalitesi üzerinde birçok kültürel, sosyal, ekonomik, çevresel ve kişisel faktörler olmasına rağmen, bazı basit faktörler de vardır:

- 1- Ekonomik canlılık
- 2- Boş zaman
- 3- Kültürel aktivite
- 4- Kaliteli gayrimenkul
- 5- Sağlık, spor, eğitim, alışveriş, çocuk bakımı gibi servislere erişim
- 6- Sosyal organizasyonlar
- 7- Sürdürebilir çevre
- 8- Güvenlik ve gizlilik (Senlier vd., 2009: 216).

Shucksmith ve arkadaşları (2009) araştırmaları sonucunda, yaşam kalitesi kavramının üç temel özelliği bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Birincisi, bir ülkenin yaşam kalitesinden ziyade bireylerin yaşam koşulları ve kendi çevrelerinde gerçekleşen olaylardan

etkilenmelerine dair algılarını yansıtır. İkincisi barınma koşulları, eğitim, istihdam, iş-yaşam dengesi, kurumlar ve kamu hizmetlerine erişim ve onların etkileşimi gibi çoklu yaşam alanlarını kapsayan çok boyutlu bir kavramdır. Son olarak, bireyin öznel görüş ve tutumları ile yaşam koşullarına ilişkin nesnel bilgileri derleyerek toplumun genelini temsil eden refahın görüntüsünü sunmaktadır.

Asıl konumuz olan yaşam memnuniyeti kavramı ise, bireyin içinde bulunduğu hayat şartlarından memnun olması ve yaşama sevincine sahip olması olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle yaşam memnuniyeti kişinin iş, boş zaman ve diğer iş dışı zaman olarak tanımlanan yaşama gösterdiği duygusal tutum veya tepkidir. Yaşam memnuniyeti ile yaşam doyumu, aynı anlamda kullanılabilir. Yaşam doyumu, yaygın olarak yaşam memnuniyeti biçiminde tanımlanır. Yaşam memnuniyeti (yaşam doyumu) başka bir deyişle, kişinin kendi tercih ettiği kriterlere göre yaşamının niteliği ile alakalı genel değerlendirmesidir (Akın ve Yalnız, 2015: 96). Bu tez çalışmasında “yaşam memnuniyeti” ifadesi kullanılacaktır.

1.2. Yaşam Memnuniyeti

Lu (2000)'ya göre, yaşam memnuniyetini, yaşam kalitesinin önemli göstergelerinden biri olan öznel iyi olma durumunun bir özelliği olarak görüp, öznel iyi olmayı yaşam memnuniyeti ve mutluluğu içine alan geniş bir kavram olarak değerlendiren araştırmacılar olduğu gibi (Eid ve Diener, 2004: 2459), her iki kavramı mutluluk ile eş anlamlı kabul edenler de vardır. Fakat, yaşam memnuniyeti her ne kadar mutluluk ve öznel iyi olma kavramları ile aynı anlamda kullanılsa da, yaşam memnuniyetinin bu kavramlara göre farklı özellikleri de dikkat çekmekte ve araştırma konusu olmaktadır. Mutluluk özellikle nesnel iyilik için kullanılırken, yaşam memnuniyetinde öznel yargı söz konusu olmaktadır. Yaşam memnuniyeti açısından ele alındığında ise, mutluluk durumu daha ileriye dönük iken, yaşam memnuniyeti şimdiki zamanda yaşanan bir durumdur. Ayrıca mutluluk daha soyut bir kavram olma özelliği taşımaktadır (Akın ve Yalnız, 2015: 96). Öznel iyi olma durumunda ise bireyin belirli psikosomatik belirtilerle ilgili duyguları ön plana çıkarken, yaşam memnuniyetinde yaşam hakkında detaylı ve bütün olarak bir değerlendirme yapılmaktadır (Kümbül Güler ve Emeç, 2006: 131).

Yaşam Memnuniyeti (Life Satisfaction) kavramı ilk kez 1961 yılında Neugarten tarafından kullanılmıştır. Neugarten'e göre yaşam memnuniyeti, bir insanın beklentileri, istekleri ile hayattan o zamana kadar elde ettiklerini karşılaştırması sonucu vardığı sonuçtur. Diğer bir deyişle kişinin beklentilerine ulaşmadaki bilişsel değerlendirmesinin bir ürünüdür. Shin ve Johnson'a (1978) göre yaşam memnuniyeti, kişinin belirlediği kriterlere göre kendi

yaşam kalitesini değerlendirmesidir (Diener vd., 1985: 71). Yaşam tatmini, hem genel anlamda hem de alana özgü olarak üzerinde çok çalışılmakta olan bir konudur (Gilligan ve Huebner, 2002). Seligson (2005)'a göre, yaşam memnuniyetinin ölçümü konusunda çalışmak için birçok neden bulunmakta, dolayısıyla bu alanda yapılmış bir araştırma çok büyük bir değer taşımaktadır. Genel yaşam memnuniyeti kişinin tüm yaşamının değerlendirilmesi olarak tanımlanırken, ayrıca aile, sağlık ve finans gibi belirli özel yaşam alanlarında ölçülendirilebilir Yaşam memnuniyetinin konusu psikoloji, sosyoloji ve son zamanlarda ekonomi araştırmalarına konu olmuştur (Dittmann, ve Goebel, 2010: 497). Frisch (2000)'e göre yaşam memnuniyeti, kişinin en önemli ihtiyaçlarının, amaçlarının ve isteklerinin öznel değerlendirmesini ifade etmektedir. Bir diğer ifade ile yaşam memnuniyeti, kişinin genel yaşam memnuniyeti, yargıları veya spesifik yaşam alanını içeren yaşam kalitesinin öznel değerlendirmesidir (Kangal, 2013: 216).

Yaşam memnuniyeti verilerinin en temel kullanımı, belirli bir ülkedeki veya belirli bir sosyal topluluktaki yaşam kalitesinin tahminini gerçekleştirmektir. Bu noktada çoğunlukla sosyal bir sorunun kapsamının değerlendirilmesi ve bu doğrultuda uygulanacak politikaların önerilmesi beklenir. Yaşam memnuniyetinin yüksek olması, söz konusu toplumdaki yaşam kalitesi seviyesinin iyi olduğuna işaret etmektedir. Yaşam memnuniyetinin düşük seviyede olması ise bazı önemli eksikliklerin belirtisidir (Selim, 2010: 12).

Yaşam memnuniyeti, kişisel talepler, beklentiler ve umutların yanı sıra, özellikle diğer önemli referans grupları ile gerçekleştirilen karşılaştırmalara bağlı olan bilişsel bir değerlendirmedir (Canbay, 2010: 2). Yaşam memnuniyeti verilerinin kullanılması, belirli bir ülkedeki veya sosyal gruptaki yaşam kalitesinin öngörüsünü gerçekleştirmektir. Yüksek seviyede yaşam memnuniyeti, söz konusu toplumdaki yaşam kalitesinin iyi düzeyde olduğunu belirtir. Bu durum, şartların ideal olmasa bile toplumun büyük bölümü tarafından kabul edilebilir olduğu anlamına gelir. Düşük yaşam tatmini önemli bazı eksikliklerin olduğuna işaret etmektedir.

TÜİK'in tanımına göre yaşam memnuniyeti "beyan edilmiş mutluluk" ya da "öznel refah" kavramları ve bireyin yaşadığı hayatı bütünlük içerisinde olumlu olarak değerlendirmesi anlamında kullanılmaktadır. Asıl anlamıyla yaşam memnuniyeti öznel bir durum olup bireyin yaşam koşullarını kabul etmesi ve hayatsal ihtiyaçlarının karşılanması anlamına gelmektedir (Korkmaz vd., 2015: 79).

Yaşam memnuniyeti çalışmaları uluslararası düzeyde yıllardır farklı araştırma kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmalar sayesinde hem ülkelerin yaşam

memnuniyetleri ve memnuniyeti etkileyen faktörler incelenmiş hem de ülkeler arası benzerlik ve farklılıklar belirlenmiştir.

1.3. Yaşam Memnuniyetinin Ölçümü

Yaşam memnuniyeti seviyesini belirlemeye ilişkin ölçekler, bireylerin kendileriyle alakalı yaptıkları değerlendirme ve yorumları ortaya koymaktadır. Dolayısıyla “yaşam memnuniyeti” kişinin bireysel değerlendirme ve ölçütlerine dayanan bir veri ortaya koymaktadır. Fakat bireylerin kendi değerlendirmelerine göre yapılan yaşam memnuniyeti saptaması, tamamen sağlıklı ve gerçeği yansıtan sonuçlar vermeyebilmektedir. Çünkü yaşam memnuniyeti düzeyi, bireyin kendi kişiliği ve hayatı ile ilişkili olarak yanlış değerlendirmelerde bulunabilmesi sebebiyle eksik ya da farklı şekilde belirlenebilmektedir (Akın ve Yalnız, 2015: 97).

1970’lerde memnuniyeti ölçmek için birçok çok-maddeli ölçek geliştirilmiştir. Bunlar yaşamın çeşitli yönleri ile yaşamın bütünündeki memnuniyet üzerine sorulardan oluşmuştur ve toplam skorlar genel memnuniyeti göstermiştir (örn. Rodgers ve Converse, 1975). Ölçeklerin neyi ölçtüğünün belirsiz oluşuna ilişkin probleme karşı zamanla daha özellikli ölçeklerin geliştirilmesi gerekliliğine dair bir reaksiyon oluşmuştur. "Genel Yaşam Memnuniyeti (SWL= Satisfaction-with-Life)" olarak da adlandırılan bu ölçeklerden ilki Andrews ve Withey (1976) tarafından geliştirilen tek soruluk bir ölçektir (“Şu an bir bütün olarak yaşamınız hakkında nasıl hissediyorsunuz?”). Soruda 10 noktalı Likert ölçeği kullanılmış ve yaşam memnuniyeti çalışmalarının standart sorusu haline gelmiştir.

On yıllar boyunca araştırmacılar tarafından kullanılmakta olan ölçekler içerisinde en yaygın olanı Diener (1985) tarafından geliştirilen yaşam memnuniyeti ölçeğidir (SatisfactionWith Life Scale-SWLS). Bu ölçek bir bütün olarak yaşam memnuniyetini ölçen, ifadelerin değiştiği ancak içeriğin değişmediği 5 sorudan oluşmaktadır. Genel yaşam memnuniyeti ölçeği, katılımcıların kendi hayatlarını ‘çok memnunum’dan ‘hiç memnun değilim’e kadar değerlendirmelerini istemektedir (Diener vd., 2013: 498).

Lavalley vd. (2007) tarafından geliştirilen Yaşam Memnuniyeti Ölçeği (Contentment with Life Scale) 5 maddeden oluşmaktadır. Tek boyutlu olan bu ölçek, 7’li Likert tipi bir derecelendirmeye (“1” Kesinlikle katılmıyorum- “7” Kesinlikle katılıyorum) sahiptir (Akın ve Yalnız, 2015: 97).

Türkiye’de “Yaşam Memnuniyeti Araştırması”, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2003 yılından itibaren tüm ülke çapında gerçekleştirilmektedir. Bireylerin yaşam memnuniyetlerini ölçmek ve diğer değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya çıkartabilmek için,

Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 41 ülkede OECD tarafından gerçekleştirilen “Yaşam Memnuniyeti Endeksi”, Avrupa Birliği'ne üye 28 ülkede gerçekleştirilen “Euro-Barometre” ve ABD'de 1972 yılından bu yana yapılan “Genel Sosyal Araştırma” bu çalışmaların dünya çapında en fazla bilinen ve geniş kapsamlı olanlarıdır (Korkmaz vd., 2015: 79).

Özellikle araştırmacıların “Yaşam Memnuniyeti” çalışmalarında doğrudan veya dolaylı olarak sık sık yararlandığı veri tabanları (World Values Survey (WVS); IN-CAM Outcomes Database; World Database of Happiness (WDH); European Statistical System (EUROSTAT); World Health Organization (WHO); UNDATA vb.) ve bu konuda düzenli olarak rapor sunan kuruluş/organizasyonlar (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD); European Social Survey (ESS) vb.) önemli katkılar sunmaktadır.

Türkçe yapılan araştırmalar için kullanılan yaşam memnuniyeti ölçeğinin Türkçe versiyonu Durak, Senol-Durak ve Gencoz (2010: 416) tarafından 2010 yılında yapılmıştır. Diener vd. (1985) tarafından geliştirilen yaşam memnuniyeti ölçeğinin Türkçe uyarlaması ise ilk defa Köker (1991) tarafından master tezinde yapılmıştır (Agyar, 2014: 5).

1.4. Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler

Yaşam memnuniyeti hayatın çok sayıdaki farklı yönlerinden etkilenmektedir. Yapılan çalışmalara göre bu faktörler değişmektedir. Örneğin Frijns (2010), bu faktörleri iki büyük grupta toplamıştır. İşle ilişkili koşullar, sağlık koşulları, hane halkı geliri gibi kişisel yaşam koşullarını kapsayan birinci grubu “mikro-sosyal yaşam” olarak isimlendirmiştir. Frijns'in “Makro-sosyal yaşam” ismini verdiği ikinci grupta ise yönetimin performansı, politik demokrasi, refahtaki büyüme ve ekonomik eşitlik gibi değişkenler yer almaktadır. Brown vd. (2012), Yeni Zelanda Genel Sosyal Araştırmasının verilerini analiz ederek yaşam tatminini etkileyen faktörleri belirlemişlerdir. Demografik değişkenlerden yaş, mesleki eğitim, mental ve fiziksel sağlık değişkenlerinin; ekonomik değişkenlerden hanehalkı gelirinin, işsizlik, bir eve sahip olmamanın; sosyal yaşam ve toplumla ilişkiler değişkenlerinden partneri olmama, yeterli aile ilişkisine sahip olmama, mesleki bir işin olmaması, kendini izole hissetme, kimliğini ifade etme zorluğunun; güven değişkenlerinden bir saldırı suçu deneyimleme ve yerel olanaklardan tatminsizliğin yaşam memnuniyetini etkilediği sonucuna varmışlardır.

Bu meta-analiz çalışmasında havuzda toplanan yayınlar ve yaşam memnuniyeti ile ilişkilendirilen değişkenler göz önüne alınarak yaşam memnuniyetini etkileyen değişkenler dört temel gruba ayrılmıştır. Hem teorik çerçeve hem de meta-analiz aşağıdaki sınıflandırmaya göre yapılmıştır.

1. Ekonomik faktörler (gelir, çalışma saatleri, işsizlik, vb.)
2. Sosyal Faktörler (aile, okul, sosyal destek, bağlılık, güven, çevre, vb.)
3. Kişisel Faktörler (mutluluk, özsaygı, eğitim, sağlık, nevroitiklik, sorumluluk, otonomi)
4. Örgütsel Faktörler (stres, iş doyumu, olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım, duygusal tükenmişlik)

1.4.1. Ekonomik Faktörler

Schyns (2002), 42 ülkede gerçekleştirdiği araştırmasında, yaşam memnuniyeti üzerindeki ekonomik refah ve gelir düzeyi etkilerini bireysel ve milli düzeyde araştırmıştır. Aynı araştırmadaki ikinci soru gelir ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin milli refaha bağlı olarak değişip değişmediğidir. Schyns (2002: 31) araştırması sonucunda gelir ve yaşam memnuniyeti arasında zayıf ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Daha yüksek gelir seviyesindeki insanların yaşam memnuniyetleri medeni durum ve yaş dikkate alındığında bile daha yüksektir. Milli açıdan bakıldığında ise fakir ülkelerdeki gelir düzeyinin yaşam memnuniyetini etkileme düzeyi zengin ülkelere göre daha yüksektir. Bu durumda ülkelerin refah düzeylerinin yaşam memnuniyeti üzerinde önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır.

Modern endüstriyel toplumlardaki ekonomik sistem, iyi bir hayatın ana prensibi olarak addedilmektedir. Refah üretimi, daha iyi bir hayata terfi ettirir. Ayrıca kişi başı gayri safi milli hasıla, daha iyi bir yaşam elde etmenin bir kriteri haline gelmiştir. İyi bir toplumun sosyo organizasyonel niteliklerini tanımlamak, bizi yaşam memnuniyeti üzerindeki etkilerini kontrol etmeye ve anlamaya daha çok yakınlaştırır (Ferris, 2010). Avrupalı çalışmacılar, yaşam memnuniyetini dört parametreyi tanımlayarak düşünmüşlerdir: sosyo-ekonomik güvenlik, sosyal kapsam, sosyal birlik ve sosyal imkânlardır.

Yaşam memnuniyetinin ekonomik boyutu açısından bakıldığında, gelirdeki artışların yaşam memnuniyetindeki artışlar ile ilgili olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Amit, 2010: 516). Birçok çalışma, özellikle ekonomik kaynakların bir ölçüsü olan gelirin yaşam memnuniyetini önemli derecede etkilediğini ima etmektedir (Keun Han ve Iee Hong, 2011). Birtakım yatay kesit çalışmaları, kişisel gelir ile kişinin iyi olma durumu arasında pozitif korelasyon olduğunu ifade etmektedir: Fakir milletlerde gelir ve iyi-olma durumu arasındaki ilişki, belirli refah seviyesine sahip ülkelere göre daha fazladır (Diener ve Seligman, 2004). İngiltere’de Mentzakis ve Moro (2008: 155) tarafından yapılan çalışmaya göre gelir yükseldikçe yaşam memnuniyeti gelir ile doğru orantılı olarak yükselir. Diğer bir deyişle zenginler mutlu iken fakirler mutsuzdurlar. Ahn (2005) İspanyol işçilerinin yaşam

memnuniyetini belirleyen faktörleri araştırdığı çalışma sonucunda, evli kadınlar için eşlerinin işsiz olması, çalışma saatlerinin uzun olması ve çocuk sayısının yaşam memnuniyetini negatif yönde etkilediği, sosyal ilişkilerin ve eğitimin yaşam memnuniyetini pozitif yönde etkilediğinin altını çizmiştir.

Mutluluk açısından ele alındığında, ekonomistlerin bu konuyu araştırmasının üç temel nedeni vardır. Birincisi ekonomi politikaları olup, ikincisi yönetim kalitesi, sosyal sermaye büyüklüğü gibi kurumsal şartların bireysel iyi olma üzerindeki etkisidir. Üçüncüsü ise öznel iyi olmanın yapısını anlamaktır (Selim, 2010: 12). Easterlin'e göre (1995: 36) mutluluk ya da öznel iyi-olma, doğru orantılı olarak kişilerin kendi gelirlerine ve ters orantılı olarak 'diğerlerinin' gelirlerine bağlı olarak değişir. Yaşam kalitesinin metodolojik ve teorik olarak üç yaklaşımla analiz edildiği konusunda geniş ölçüde katılım vardır: Ekonomik, sosyal ve öznel yaklaşım. Bunlar, deneysel uygulamalarda yararlanılan göstergelerdir. Yaşam kalitesinin ekonomik kavramı, faydanın refahsal kriterine (teoride) ve gelire (uygulamada) dayanır. Gelir daha çok, kabul edilebilir bir yaşam standardı elde edebilmek olarak düşünülebilir, fakat refah, 'sağlık, eğitim, işsizlik, sosyal ilişkiler, yaşam süresi, çevresel koşullar, güvenlik, sivil ve politik özgürlükler' gibi faktörleri kapsamayan ve sadece daha geniş esaslara dayanan bir yaklaşım olarak açığa çıkar (Grasso ve Canova, 2008: 2).

Frijters vd. (2004) ise gelirin Doğu ve Batı Almanya birleşmesinin sonucu olarak yaşam memnuniyeti üzerinde nasıl bir etki yarattığı konusunu incelemiş ve yükselen hane gelirinin yaşam memnuniyetini artırma rolü ile ilgilenmiştir. Sonuç olarak, Doğu Almanya'daki yaşam memnuniyeti düzeyinin Batı Almanya'nınkinden daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Doğu Almanya'daki katılımcıların %35-40'ının yaşam memnuniyetlerindeki artış, hane halkı gelirindeki artışla açıklanmıştır. Araştırmada ayrıca bireysel özgürlük ve kamu hizmetlerinin yaşam memnuniyetine net bir katkısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Almanya'nın birleşmesinden sonra yaşam memnuniyeti düzeyinde en yüksek gelişimi gösteren topluluğun Doğu Almanya'daki yüksek eğitim almış katılımcılar olduğu anlaşılmıştır.

Kahneman vd. (2006), gelir ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemiş, gelir ile yaşam memnuniyeti arasında zayıf ve geçici bir ilişki olmasına rağmen, çoğu insanın gelirlerini yükseltme konusunda yüksek motivasyona sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Jan ve Masood (2008) Kashmir ve Jammu'da yaşayan kadınların yaşam memnuniyetini etkileyen değişkenleri incelediği çalışmasında, gelir ile yaşam memnuniyeti arasında pozitif bir ilişki olduğunu, yaş ile yaşam memnuniyeti arasında negatif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Pittau vd. (2010), Euro Bölgesi'nde, aynı ülkede ve farklı bölgelerdeki ekonomik

farklılıkların yaşam memnuniyeti üzerindeki etkilerini incelemiş ve fakir ülkelerdeki kişisel gelir düzeyinin bireylerin yaşam memnuniyetlerini daha fazla etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bu açıdan bakıldığında fakir bölgelerde yaşam memnuniyetinin daha çok gelir ile ilişkiliyken, zengin bölgelerde ise daha çok kültür ile ilişkili olduğu görülmüştür. Daraei ve Mahojery (2013) Hindistan'da gündelikçi işçiler üzerinde yaptığı çalışmada sosyoekonomik statü ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi araştırmış ve pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öznel iyi olma durumunun etkilendiği diğer bir faktör ise işsizliktir. İşsizliğin iyi olma üzerinde kuvvetli bir negatif etkisi vardır. Gelirdeki azalıştan ayrı olarak, işsizlik kişi üzerinde önemli ölçüde kendine güven azlığı gibi psikolojik maliyetlere sebep olmaktadır. Bireysel düzeyde, sosyal gerginlik (social strain) teorisyenleri, işsizlik gibi stresli olayların iyi olma düzeyinde fakirleşmeye neden olduğunu savunmaktadır (Calvo vd., 2015: 1627). Boyce vd. (2013)'ye göre diğer değişkenler sabit iken, işsizlik düzeyi yaşam memnuniyeti standart sapma oranıyla (0,75) aynı miktarda ilişkilidir. Aynı zamanda hane gelir düzeyi yaşam memnuniyeti standart sapmasında 0,0003 düzeyinde bir artış meydana getirirken, işsizlik düzeyi yaşam memnuniyetinde -0,15 standart sapma düzeyinde düşüşe sebep olmaktadır (Boyce vd., 2013: 2979). Ahn (2005) İspanyol işçilerinin yaşam memnuniyetini belirleyen faktörleri araştırdığı çalışma sonucunda, evli kadınlar için eşlerinin işsiz olması, çalışma saatlerinin uzun olması ve çocuk sayısının yaşam memnuniyetini negatif yönde etkilediği, sosyal ilişkilerin ve eğitimin yaşam memnuniyetini pozitif yönde etkilediğinin altını çizmiştir. Kanada'daki Evli Pakistan göçmenlerinin işsizlik oranı arttıkça yaşam memnuniyetlerinin düştüğü bulunmuştur (Jibeen ve Hynie, 2012).

1.4.2. Sosyal Faktörler

Mutluluğun fiziksel ve sosyal çevre, demografik, ekonomik ve içinde yaşanılan ülkenin sosyo-ekonomik durumu gibi parametrelerin bileşimi sonucunda ortaya çıktığını ileri süren araştırmacılara göre, mutluluk ile yaşamdan memnuniyet arasında büyük ölçüde yakınlık bulunmaktadır. Bireyin yaşam kalitesinin değerlendirilmesi ile ulaşılan olumluluk derecesi anlamına gelen yaşamdan memnuniyet, kişinin sürdüğü yaşamdan aldığı hazzın gerçekleşme derecesini de göstermektedir. Yaşam memnuniyeti ise bireyin kişisel beklentilerine karşın yaşam kalitesi faktörlerinden hissettiği duygularla alakalı bir karşılaştırma olup, mutluluktan daha somut esaslara dayanan bir kavramdır. Yaşam memnuniyetinin başlıca belirleyicileri yaş, sağlık, stres, yaşam şekli ve kişilik özellikleri olarak sıralanabilir. Öte yandan sosyal ilişkiler, başarı, doğa ile ilgili uğraşlar, cinsel faaliyet,

beslenme türü kitap okuma ve müzik dinleme gibi aktiviteler de yaşam memnuniyetini etkileyen faktörlerdendi (Kümbül Güler ve Emeç, 2006: 132).

Avrupa'daki ülkelerde yaşam memnuniyetini test eden bir araştırmada, yaşam standartlarının çoğu ülkede yaşam memnuniyeti üzerinde önemli ölçüde pozitif etkisi olduğu bulunmuşken, sosyal sermayenin sadece birkaç ülkede yaşam memnuniyetini önemli ölçüde etkilediği bulunmuştur. Diğer çalışmalar da eğitimin, gelişmiş sosyal ilişkiler ve yüksek kazanç sonucu olarak yüksek bir yaşam memnuniyeti sağladığını göstermiştir (Amit, 2010: 516).

Yaşam memnuniyetinin konusu, psikoloji, sosyoloji ve son zamanlarda ekonomi araştırmalarına konu olmuştur. Sosyo ekonomik açıdan ele alındığında, hane halkı bireylerinin yaşadığı semt önem kazanmaktadır. Bireylerin daha yüksek sosyo-ekonomik statüde bulunan komşularıyla birlikte yaşadıkları zaman yaşam memnuniyetlerinin yükseldiği görülmektedir. Buna ek olarak, bireyin ekonomik statüsü ile komşularının statüsü arasındaki fark da bireysel iyi-olma durumunu etkilemektedir. Ancak, diğer komşuluk özellikleriyle kıyaslandığında, bireysel yaşam memnuniyeti üzerindeki en güçlü etki sosyal ağa (network) aittir. Genel yaşam memnuniyeti kişinin tüm yaşamının değerlendirilmesi olarak tanımlanırken, yaşam memnuniyeti ayrıca aile, sağlık ve finans gibi belirli özel yaşam alanlarında ölçülendirilebilir. Güçlü korelasyonlarından dolayı yaşam memnuniyeti bu farklı yaşam alanlarında ölçülendirilmiş memnuniyet düzeylerinin özeti olarak tanımlanabilir (Dittman ve Goebel, 2010: 497-498).

Ailesiyle birlikte (eş ve kendi çocukları ile) yaşayan insanların öznel iyi oluş düzeylerinin yalnız veya ebeveynleriyle ya da tek ebeveynle yaşayan insanlarla karşılaştırıldığında önemli düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Alesina ve Giuliano (2010) World Values Survey verilerini analiz etmiş ve güçlü aile bağları bulunan ülkelerde yaşayan insanların daha mutlu ve yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek olduğunu gözlemlemiştir. Botha ve Booysen (2014) sağlıklı aile ilişkileri ve aile üyeleri ile iyi olma durumu arasında güçlü ve pozitif bir şekilde ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Botha ve Booysen (2014)'e göre aile içinde iyi ilişkilere sahip olmak, aile üyelerinin kişisel mutluluklarında ve yaşam memnuniyetlerinde daha fazla artışa sebep olmaktadır. Buna ek olarak, aile üyeleri ne kadar birbirine bağlı ve esnek olursa, bireysel mutluluk ve yaşam memnuniyeti ile o derecede pozitif ilişki içerisinde olmaktadır (Botha ve Booysen, 2014: 164). Weber ve Huebner (2015)'ın Amerika'daki 344 öğrenci ile yürüttükleri çalışmada aile ile ilişkilerden memnuniyet ile yaşamdan memnuniyet arasındaki ilişki $r=0,65$ iken yaşam çevresinden memnuniyet ile yaşamdan memnuniyet arasındaki ilişki $r=0,56$ 'dır. En düşük ilişki okuldan

memnuniyet ile yaşam memnuniyeti arasındadır ($r=0,30$). Irmak ve Kuruüzüm (2009)'ün çalışmalarında elde edilen sonuçlar da Weber ve Huebner (2015)'in çalışması ile paralellik göstermektedir.

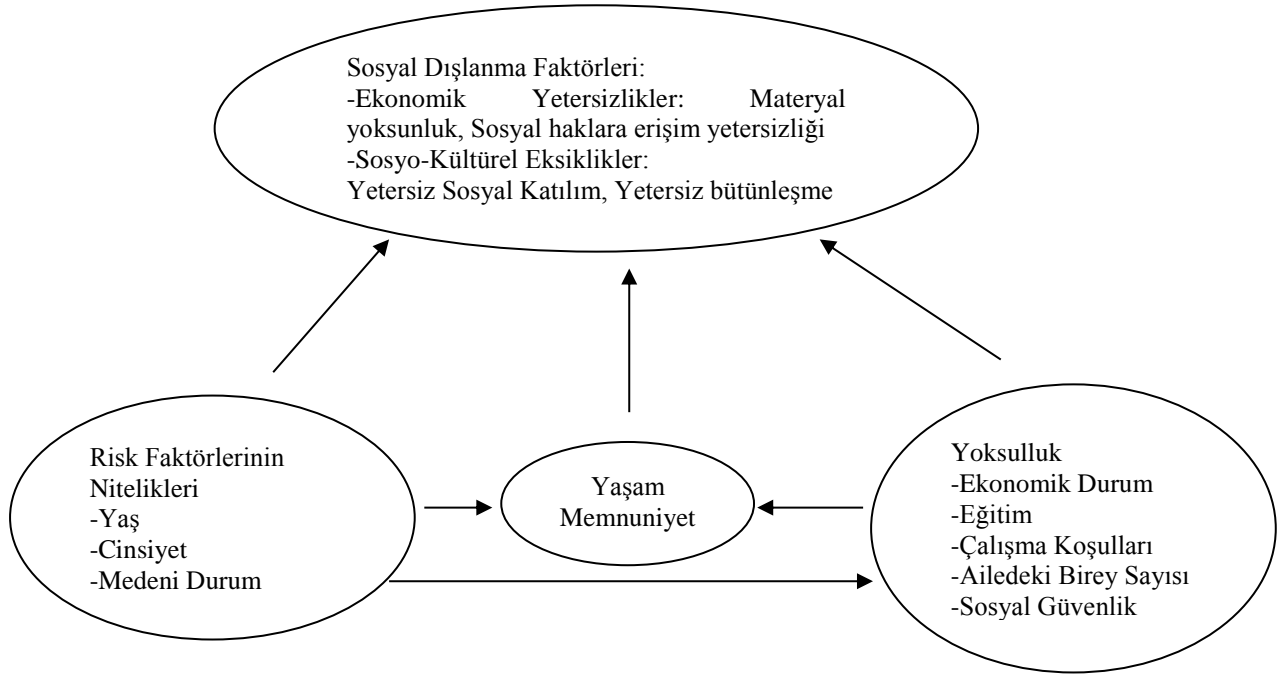
Akın (2015) okul öğrencilerinin yaşam memnuniyetini belirlemek amaçlı yaptığı çalışmada okula bağlılık, yani pozitif okul tecrübelerinin öğrencilerin yaşam memnuniyetlerini pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Sonuçlar pozitif okul tecrübelerinin önemini ortaya çıkartmıştır. Dolayısıyla, okul ya da sınıf içindeki fonksiyonel bireysel ilişkiler ve pozitif okul tecrübesi, öğrencilere sadece akademik başarı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda yaşam memnuniyeti görüşünü direkt olarak ve psikolojik ve öznel iyi-oluşunu dolaylı olarak etkilemektedir. Ayrıca Akın (2015) çalışmasında yaşam memnuniyetinin mutluluk, optimizm, özsaygı, algılanan sosyal destek ve olumlu duygulanım parametreleri ile pozitif ilişki gösterdiğini açıklamıştır.

Avrupa'daki 8 ülkede (Polonya, Slovenya, Romanya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan, Bulgaristan ve Makedonya) çoklu regresyon modeli yardımıyla yaşam memnuniyeti üzerinde belirleyici olan faktörleri inceleyen bir çalışmada, bireysel ilişkiler ve yüksek statünün yaşam memnuniyetini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır (Korkmaz vd., 2015: 82).

Sosyal destek, en basit haliyle bireyin çevresinde bulunan insanlar tarafından yapılan yardım olarak tanımlanabilir (Yılmaz vd., 2008: 72). Diğer bir deyişle sosyal destek, kişinin kendi çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak ifade edilebilir. Bu noktada bireyin çevresi, bireyin ailesi, en geniş aile çevresi, arkadaşları, karşı cinsten arkadaşları, iş arkadaşları, komşuları, ideolojik, dinsel ve etnik gruplar ile bireyin içinde bulunduğu toplum gibi kaynaklardan oluşmaktadır. Bireyin kendisi veya çevresindeki değişimler, bireyin sosyal destek düzeyinin değişmesine sebep olabilir. Örneğin, aile bireyleri veya eşler arasındaki anlaşmazlık ve çatışmalar, baba veya annenin işini kaybetmesi veya eşlerden birinin ölümü, sosyal beceri eksikliği veya bireydeki cinsel sapmalar, hastalık, göçler, ailenin istemediği biriyle evlenmek gibi durumlar, bireyin sosyal destek düzeyini düşürebilir (Yıldırım, 1997: 81). Sosyal destek, insanları hayat değişkenlerinin stresli etkenlerinden koruyabilme özelliğine sahiptir ve sosyal açıdan güvende hissetmeyi sağlar (Akın vd., 2013: 35).

Kim vd. (2015), Koreli göçmenler üzerinde yaptıkları çalışmada, sosyal sermaye ve aile üyelerinden, komşulardan ve topluluklardan sağlanan sosyal desteğin, yaşça büyük Koreli göçmenlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemede çok önemli rol oynadığı sonucuna ulaşmışlardır (Kim vd., 2015: 95).

İhtiyaçlar, dürtüler gibi psikolojik faktörler, gelir düzeyi ve öznel iyi olma ilişkisi üzerinde çok kritik bir rol oynar. Daha yoksul ülkelerde, öznel iyi olma düzeyi üzerinde zengin ülkelere nazaran gelirin daha çok etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca yoksulluk ve sosyal dışlanmışlık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar çok karışık sonuçlar ortaya çıkartmıştır. Bazı araştırmalar gelir düzeyi ve sosyal ilişki motifleri arasında ilişki olduğu sonucunu göstermektedir. Diğer yandan, Bradshaw ve Finch tarafından 2003 yılında yapılan İngiliz Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmışlık Araştırmasında, gelir düzeyi düşük olanlar, gelir düzeyi yüksek olanlara göre aile ya da arkadaş bağlarında daha kötüleşme ya da sosyal destek eksikliği hissetme durumlarında bulunmazlar. Öznel iyi olma üzerinde sosyal ilişkilerin etkisi birçok araştırmaya konu olmuştur. Sosyal dışlanma, yaşam memnuniyeti ve diğer faktörler arasındaki ilişki Şekil.1.2’de gösterilmiştir (Bayram vd., 2012: 378).

Şekil 1.2. Bireysel Düzeyde Kavramsal Model

Kaynak: Bayram vd., 2012: 382

İçinde yaşanılan çevre ve toplumsal-kültürel değerler sistemi de bireysel doyumun etmenlerindedir. Toplumsal-kültürel değer sistemi, farklı bireysel özellikler ile birlikte değerlendirildiğinde iyi olma durumu daha sağlıklı açıklanabilmektedir (Selim, 2010: 105).

Zhang ve Zhang (2015: 167) Çinli yetişkin emekliler ile gerçekleştirdiği çalışmasında sezgisel güven ve yaşam memnuniyeti arasında pozitif yönde ilişki bulmuştur. Kendilerini sosyal açıdan güvende hisseden bireyler, kendi şanslarını oluşturabilme yeteneğine sahip olma

konusunda daha iyimser ve daha mutludurlar. Bireyin sahip olduğu güven ya da güvensizlik ortamı beynin bilişsel işlevlerini etkilemekte ve problem çözme becerisini azaltabilmektedir. Yine benzer şekilde bireyin sosyal açıdan güvende hissetmesi olumlu duygulanımı pozitif yönde etkilemekte ve buna bağlı olarak duygularda meydana gelen değişiklikler de bilişsel süreci etkilemektedir. Ayrıca güvende hissetme ve buna bağlı olarak duygu durumlarının düzenlenmesinde, sosyal ilişkiler ve bağlanma tecrübeleri de önemli olmaktadır (Akın vd. 2013: 35).

1.4.3. Kişisel Faktörler

Yatay kesit çalışmalarında kişilik sübjektif (nesnel) iyi olmanın en güçlü kestirimcilerinden biridir (Boyce vd., 2013). Kişilik, bireyin doğuştan itibaren elde ettiği ve deneyimleri sonucu kazandığı, onu diğer bireylerden ayıran özelliklerin tümü olarak tanımlanabilir. Kişiliğin tanımlanma ve ölçülmesinde Beş Faktör Kişilik Envanteri sık kullanılan bir yöntemdir. Bu model ‘özellik’ yaklaşımına dayanır ve kişiliği ölçerken bireylerin kendilerini ve diğerlerini tanımlamakta kullandıkları sıfatlar yoluyla gerçekleştirilir. Bu beş faktör: dışadönüklük, nevrotiliklik, sorumluluk, deneyime açıklık ve yumuşak başlılıktır (Doğan, 2013: 58). Dışadönüklük faktöründen yüksek puan alan kişiler, genel olarak sıcaklık, insanlarla bir arada bulunmayı sevme, sosyallik, girişkenlik, hareketlilik gibi özelliklere sahiptirler (Somer, vd., 2004: 50). Yumuşak başlılık faktörü insanlara güven, doğru sözlülük, uyma, alçak gönüllülük ve ılımlılık gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. Beşinci kişilik faktörü olan gelişime açıklık genellikle entellektüel özellikler, dünyayı ve kendini gözleme ve farkında olma becerisi, derin algısalılık, duygusal yaşamda zenginlik, yaratıcılık gibi özellikleri kapsamaktadır. Duygusal tutarsızlık veya nevrotiliklik olarak isimlendirilen faktör ise öfke, düşmanca davranış veya depresyon gibi negatif duygulara bağlı olarak gösterilen yüksek hassaslık ile ilişkilidir. Yüksek nevrotiliklik görülen insanlar, başarısızlık ya da beklentileri karşılayamama durumunda daha hassas olurlar. Bu duruma dayanarak Proto ve Rustichini (2012), nevrotilik bireylerin gelir düzeyleri arttıkça diğer insanlara göre yaşam memnuniyetlerinin daha çok arttığını, diğer bir deyişle zengin olan bireylerin gelir düzeylerinin arttıkça yaşam memnuniyetlerinin zengin olmayanlara göre daha az arttığını açıklamıştır. Sorumluluk alt boyutu ise görev bilinci, disiplinli ve sorumluluk sahibi olma, düzenlilik, özenli ve dikkatli olma gibi özelliklerden oluşmaktadır (Doğan, 2013: 58). Somer vd. (2004)’ye göre özdenetim veya sorumluluk olarak isimlendirilen bu faktör düzenlilik, sorumluluk sahibi olma, kurallara uyma eğilimi, kendini kontrol edebilme ve amaca ulaşmak için gösterilen kararlı çabalarla kendini gösteren bir faktördür. Yapılan araştırmalarda

özgüveni ve sosyal zekâsı yüksek, dışadönüklük özelliğine sahip, hemen sinirlenmeyen, duygu durumu dengeli, stresli durumlarda bile sakin kalmayı başarabilen, insan ilişkilerinde başarılı olan bireylerin mutluluk seviyelerinin yüksek olduğu, dışadönük kişilerin öznel iyi oluşa olumlu etkide bulunan duygular yaşamaya eğilimli oldukları, olumlu duyguların sıklıkla yaşanmasının öznel iyi oluşa katkısı olduğu kişilik özelliklerinin mutluluk algısında çok büyük önemi olduğu belirtilmektedir. Doğan (2013), öznel iyi olma ve beş faktör kişilik modelinin bileşenleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve nevroitiklik ve öznel iyi olma arasında negatif yönde bir ilişki olduğu, dışadönüklük, sorumluluk, yumuşak başlılık ve deneyime açıklık kişisel özellikleri ile pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Weber ve Huebner (2015: 33) ergenlerle gerçekleştirdiği çalışmalarında yaşam memnuniyeti ile nevroitiklik düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişki bulmuşlardır. Sabit nokta kuramına göre, bireyin genetik ve kişisel özellikleri kendi kişisel mutluluğunun belirleyicileridir. Bireysel özellikleri yaşam mutluluğunun algılanma düzeyinde yol gösterici konumda olmakta ve birey çeşitli dışsal olaylardan etkilense bile belirli bir süre sonra tekrar eski seviyesine geri dönmektedir (Korkmaz vd., 2015: 106). Lyubomirsky ve arkadaşları (2005) istikrarlı bir mutluluk elde edebilmek için kalıtsal etmenler ile yaşam koşullarını, öznel iyi olmayı etkileyen dışsal faktörler olarak görmekte ve amacı olan etkinlikleri ise içsel faktörler olarak değerlendirerek sürdürülebilir mutluluğun içsel faktörlerle sağlanabileceğini ve her bir karakteristik özelliğine göre faaliyetler ve mutluluğu çoğaltma stratejilerini önermektedir. Weber ve Huebner (2015)'ın Amerika'daki 344 öğrenci ile yürüttükleri çalışmada beş faktör kişilik özellikleri ile yaşam memnuniyeti arasında ($r=0,23$ ile $r=-0,49$) arasında değişen anlamlı ilişkiler bulmuşlardır. Yaşam memnuniyeti ile nevroitiklik arasındaki ilişki en yüksek değere sahiptir ($r=-0,49$). Piccolo vd. (2005) ise nevroitiklik ile yaşam memnuniyeti arasında ters yönlü ancak anlamlı bir ilişki bulmuşlardır ($r=-0,32$).

Otonomi, yani özerklik, çalışanın işinin gerektirdiği yükümlülüklerini yerine getirirken ne ölçüde bağımsız ve özgür davranabildiğini, kendi görevini planlama ve yöntem belirleme konusunda ne derece bağımsız olduğunu ifade eder. Otonomi, işgörenlerin örgütün davranış kalıplarını kendi tarzlarına uyarlayabilme yetkileri, diğer bir deyişle bireysel ilişkilerinde daha iradi davranabilmeleri şeklinde de ifade edilebilir (Oral ve Köse, 2011: 470). Diğer bir deyişle otonomi, kendi kaderini tayin etme ve kişisel otorite duygusu olarak tanımlanabilir (Çelik vd., 2014). Otonomi seviyesi yüksek bireylerin davranışlarını içsel dinamiklere göre düzenlediğini, kendilerini değerlendirirken kendi standartlarını baz aldıklarını ve sosyal baskıya direnebildiklerini ifade etmektedir (Osmanoğlu ve Kaya, 2013: 51). Çalışma hayatı açısından bakıldığında, otonomi arttıkça iş doyumunu artmakta, bu nedenle iş hayatı dışında da

birey daha mutlu olmaktadır (Köksal, 2014: 54). Jibeen ve Hynie (2012) çalışmalarında otonomi ve yaşam memnuniyeti arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ferguson vd. (2011)'nin Danimarkalı, Koreli ve Amerikalı öğrencilerle yaptıkları ve algılanmış otonomi desteğinin yaşam memnuniyeti üzerine etkisini araştıran bir çalışmada, tüm ülkelerde öğrencilerin algıladığı otonomi desteği arttıkça yaşam tatmininin de arttığı görülmüştür. Keza bu çalışmada, öğretmen otonomi desteği ile yaşam tatmini arasındaki korelasyon $r=0,54$ ($p<0,001$) iken, aile otonomi desteği ile yaşam memnuniyeti arasındaki korelasyon $r=0,59$ olarak bulunmuştur.

Eğitim, genel olarak ele alındığında bir ülkenin daha zengin ve refah sahibi olması için sürdürülen uğraşlarda çok önemli bir yere sahiptir. Eğitimin sonuçlarını alma süresi daha uzun vadeli olmakla beraber, bir ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını sağlayan insan gücünü hazırlayan bir araç olarak ekonominin de temel yatırımı haline gelmektedir. Eğitim bireyi geliştirdiği gibi, ülkelerin bilimsel, sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmalarını sağladığı için daha da önemli bir hale gelmiştir (Gedikoğlu, 2005: 69). Eğitim bireysel açıdan ele alındığında, insanları belirli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Bu süreçte, bireyin kişiliği de farklılaşır ve bu farklılaşma eğitim ile kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler vasıtasıyla olur. İnsanın yaşadığı tüm bu süreç toplumdan topluma farklılık göstermektedir (Özkan, 2006: 35). Foen ve Confessore (2015) çalışmalarında eğitim düzeyi yüksek bireylerin yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek düzeyde olduğunu bulmuşlardır.

Yaşam memnuniyetinin sistematik incelemesi farklı faktörlerin yaşam memnuniyetini öngördüğünü ima eder. Yapılan çalışmalar, yetişkinlerin yaş, medeni durum, sağlık, din, eğitim, iş durumu, sosyal aktivite ve ilişkiler ve duygusal konuları içeren yaşam memnuniyetiyle alakalı faktörlere atıfta bulunur (Keun Han ve Iee Hong, 2011: 226). Sağlık durumu genel olarak herhangi bir güçsüzlük ya da yetersizlik durumunun varlığının beyan edilmesi olarak tanımlanabilir. Algılanan sağlık ve fiziksel güçlük anlamına da gelen sağlık durumu, İyi olma durumu üzerinde güçlü bir tahmin edici parametredir. Sağlık faktörünün iyi-oluş kavramına yaptığı katkıyı daha iyi anlayabilmek için, sağlığın eş zamanlı olarak iyi-olmayı etkileyen gelir, eğitim ve işsizlik gibi diğer faktörleri düşünerek bunlara olan katkılarını karşılaştırmak önemlidir.

Sosyal ilişkiler ayrıca yaşam memnuniyetinin önemli belirleyicileridir (Barger vd., 2009: 180). Lyubomirsky vd. (2005)'ye göre aile, iş ve sosyal hayat bireyin mutluluğu üzerinde %10 etki yaratırken, kişisel davranışlar %40, genetik özellikler ise %50 etki yaratmaktadır. Yine aynı araştırmadan memnuniyet ve mutluluk kavramlarının oluşumunda nesnel yaşam şartları ve öznel algıların etkisinin beraber yer aldığı ve kişisel seviyede

mutluluk ve memnuniyet kavramlarının iç içe olduğunun altı çizilmektedir. Ong vd. (2013: 491)'nin sosyal araştırma kurumu olan Ministry of Community Development Youth and Sports (MCYS)'tan elde ettikleri verilerle yaptıkları çalışmada anne ve baba mutluluğunun çocukların hem mutluluklarını hem de yaşam memnuniyetlerini arttırdığı bulunmuştur. Anne'nin mutluluğu ve yaşam memnuniyeti çocuğun memnuniyetini babaninkine göre daha fazla etkilemektedir. Piccolo vd. (2005) Japonya'da yaptıkları bir çalışmada mutluluk ile yaşam memnuniyeti arasındaki $r=0,55$ 'lik bir ilişki bulmuşlardır.

Özsaygı (self-esteem), bireyin özünü nesne olarak ele alıp değerlendirmesi ve neticede kendisi hakkında oluşturduğu yargı ve geliştirdiği tutumdur. Benlik kavramının beğenilip benimsenmesi özsaygıyı oluşturur. Benlik saygısı, öze saygı, kendine saygı gibi terimlerle de ifade edilen bu tutum, kendini önemli görme, kendini kabul görme gibi kavramlarla bir bütün olarak düşünülebilir (Doğru ve Peker, 2004: 316). Piccolo vd. (2005) yaşam memnuniyeti ile özsaygı arasında $r=0,53$ 'lik bir ilişki bulmuşlardır.

Subjektif iyi olma düzeyini ölçen modern çalışmalarda kişilerin ruhsal yaşantılarına ilişkin değerlendirmede bulunmak amaçlı, karşılaşılan olaylara verilen duygusal tepkiler derlenmiş ve II. Dünya Savaşından sonra ise yaşam memnuniyeti ve kişilerin mutluluğu arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Yaşam memnuniyetine ilişkin yapılan araştırmaların çoğu genetik ve doğuştan kaynaklanan özellikleri barındıran bireysel değişkenler ile hayat şartları, yaşamda maruz kalınan olaylar şeklinde iki başlık altında toplanmaktadır. Bireyin yaşam memnuniyeti ile psikolojik dayanıklılık, girişkenlik, empati yeteneği, kontrol, içe kapanıklık, dışa dönüklük ve açıklık gibi karakteristik ve kişisel özelliklerin arasında önemli bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir (Korkmaz vd., 2015: 80).

Yaşam memnuniyeti, pozitif psikoloji literatüründe merkezi bir konumda bulunmaktadır. Yaşam memnuniyetine dair araştırmalar çoğunlukla yetişkinlerin üzerinde yoğunlaşmıştır. Kashmir ve Jammu'da yaşayan kadınların yaşam memnuniyetinde etkili olan bileşenlerin saptanmasına yönelik araştırmalarında yaşam memnuniyeti ile yaş arasında negatif yönlü bir korelasyon olduğunu tespit etmişlerdir (Jan ve Masood, 2008: 42).

Çocuklar ve ergenler açısından bakıldığında yaşam memnuniyeti, son zamanlarda araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Carmel ve arkadaşları (2009) tarafından 141 genç üzerinde yapılan yaşam memnuniyeti araştırmalarında, yaşam memnuniyetinin gençlerin çeşitli duygusal, sosyal ve davranışsal yapılarından ile nasıl etkilendiğini, pozitif yaşam memnuniyetinin gençleri gelecekle ilgili teşvik ettiğine dair tespitlerde bulunmuşlardır (Korkmaz vd., 2015: 81).

Yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler içinde yaş, stres düzeyi, fiziksel sağlık durumu, yaşam şekli ve karakteristik özellikler gibi birçok parametre yer almaktadır. Bununla birlikte, yaşam memnuniyetine sosyal ilişkiler, cinsel faaliyet, başarı, fiziksel faaliyet, doğa ile iç içe olma, okuma ya da müzik dinleme, beslenme ve içecek tüketimi gibi faktörlerin olumlu etkisinin bulunduğu da ifade edilmektedir (Kümbül Güler ve Emeç, 2006: 131).

Yaşam memnuniyeti seviyesini tespit etmeye yarayan ölçekler, bireylerin kendilerine yönelik yaptığı tanımlama ve değerlendirmeleri ortaya çıkartmaktadır. Dolayısıyla “yaşam doyumu” bireyin kendi yorumlamalarına ve kıstaslarına ait verileri ortaya koymaktadır (Akın ve Yalnız, 2015: 96). Fakat bireylerin yaşam memnuniyet düzeylerinin öz-bildirim yoluyla saptanması, tamamen sağlıklı sonuçlar doğurmayabilir. Çünkü yaşam memnuniyet düzeyi, bireyin benliğine ve yaşamına ilişkin yanlış çıkarımlarda bulunmasından dolayı eksik bir şekilde tespit edilebilir. Bu noktada kişinin yaşadıklarına yüklediği anlam ve benliğine ilişkin tasarımı önemli rol oynamaktadır. Yapılan araştırmalarda kişilerin benlik kurgularının, kültürel kimlik ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkide bir rol oynadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Özellikle geleneksel ve toplulukçu bir kültürden daha bireyci bir kültüre yerleşen göçmenlerin iyi oluşlarını açıklamada benlik kurgularının önemli olduğu savunulur (Koydemir ve Schütz, 2014: 2010).

Bireyin yaşam memnuniyeti üzerinde birçok farklı değişkenin etkisinin olduğu söylenebilir. Örneğin bireyin bir hedefe sahip olması ile yaşam memnuniyeti arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek üzere yapılan bir çalışmada, kişinin yaşam hedefleri ve değerlerinin bulunması ile yaşam memnuniyeti arasında olumlu bir ilişki olduğu saptanmıştır (Akın ve Yalnız, 2015: 97). Elgar vd. (2011) elli ülkeden topladığı verilerle sosyal sermaye, sağlık ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemiş, sosyal sermaye ile yaşam memnuniyeti arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu fakat sosyal sermaye ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin kadınlarda erkeklere nazaran daha güçlü olduğu sonucuna varmıştır.

1.4.4. Örgütsel Faktörler

Genel olarak örgüt denildiğinde iki veya daha fazla insanın ortak bir amaç uğruna davranışlarını belirli biçimsel kurallar çerçevesinde şekillendirdiği bir yapı akla gelmektedir. Bir örgütte yaşanan olaylar karşılıklı davranışlar olup, örgütün yapısı bu davranışları tamamlamaktadır. Örgüt yapısının doğası ve karşılıklı davranış süreçleri, her örgüte göre farklılık gösterir. Bununla beraber örgüt içindeki bireyler kendi amaçları için karşılıklı davranışlarda bulunurlar (Hicks, 1975: 32).

Bu tez çalışmasında yapılan yazın taraması sonucunda meta-analizde yaşam memnuniyeti ile ilgili örgütsel faktörler olarak iş stresi, iş doyumunu, tükenmişlik, olumlu ve olumsuz duygulanım gibi değişkenler ortaya çıkmıştır. Stres kavramı bireyin duygu ve düşünce süreçlerinde veya fiziki şartlarda, bireyin kendi çevresi ile başa çıkma gücünü azaltan gerilim durumu veya kişi üzerinde çevresel kaynaklı faaliyet, durum veya olay sonucu ortaya çıkan aşırı psikolojik süreçlerden etkilenen bir uyum süreci olarak tanımlanabilir (Çelik ve Turunç, 2009: 220). Birçok örgütsel davranış değişkeninin öncülü olan ve çalışma hayatını önemli ölçüde etkileyen iş stresi, işgören performansı açısından önemli bir yere sahiptir. İş stresi, bireyin kendinden kaynaklanan bireysel dayanma gücünü aşan, kişiye göre kendisini tehdit eden ilişkilerin toplamıdır. Stres belli bir eşik noktasına kadar verimliliği arttırmakta iken, eşik noktasından sonra yıkıcı ve performans düşürücü etkiler göstermektedir. Rey ve Extremera (2015)'nin hem gençler hem de yaşlılar ile yaptıkları bir çalışmada, her yaş grubunda stresin yaşam memnuniyetini olumsuz etkilediği görülmüştür. Orta yaş grubunda stres ve yaşam memnuniyeti $r=-0.54$ ($p<0,01$) iken, genç grubunda bu ilişki daha düşüktür ($r = -0.38$; $p<0,01$). Pasupuleti vd. (2009) sosyal hizmet uzmanlarının iş streslerinin yaşam memnuniyetleri üzerine etkisini incelemiş ve iş stresi ile yaşam memnuniyeti arasında ters yönlü bir ilişki bulmuştur. Alleyne vd. (2010), üniversite öğrencilerinin stres seviyeleri arttıkça yaşam memnuniyetlerinin azaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Yaşam Memnuniyetini etkileyen örgütsel değişkenlerden iş doyumunu, birinin iş ya da tecrübelerinin öneminden ortaya çıkan pozitif duygusal durum olarak tanımlanabilir. İş doyumunu ile otonomi, iş stresi, profesyonel statü, iş yoğunluğu gibi özellikleri arasında anlamlı bir korelasyon olduğu gözlemlenmiştir (Newman vd., 2015: 772). Piccolo vd. (2005)'nin yaptığı bir çalışmada iş doyumunu ile yaşam memnuniyeti arasındaki korelasyon $r=0,54$ olarak bulunmuştur. Reizer (2015)'in 339 İsrail çalışanıyla gerçekleştirdiği araştırmada yaşam memnuniyeti ile iş doyumunu arasındaki ilişki ise pozitif ve $r=0,32$ 'dir. Çin hastanelerinde çalışan 393 hemşire ile yapılan bir çalışmada iş doyumunu ile yaşam memnuniyeti arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur (Newman vd., 2015).

Oldukça önemli bir örgütsel değişken olan tükenmişlik, Lee ve Ashforth (1990) tarafından "bir duygusal tükenme sendromu, başkalarına karşı hissizleşme ve bireysel başarıda azalma duygusu" olarak tanımlanmaktadır. Tükenmişlik, duygusal olarak zorlu olan durumlarda uzun süreli kalma sonucu, fiziksel, duygusal ve zihinsel yorgunluk hali olarak da tanımlanmaktadır (Santos vd., 2015). Maslach ve Leither (2005)'e göre tükenmişlik işin doğası ile kişinin doğası arasında büyük bir uyumsuzluk olduğunda ortaya çıkmaktadır. Son zamanlarda yapılan meta-analiz çalışmaları kişisel özelliklerin duygusal tükenmişlik

düzeyinde önemli değişimlere neden olduğunun altını çizerek bu bakış açısını destekler niteliktedir (Reizer, 2015: 359). Hombrados-Mendieta ve Cosano-Rivas (2011)'in 362 sosyal hizmet uzmanı ile yaptıkları bir çalışmada yaşam memnuniyeti ile tükenmişlik arasında doğrudan bir etkiye rastlanmazken, işyeri desteği ile dolaylı ve zayıf bir etkiye rastlanmıştır ($r=-0,15$; $p<0,05$). Aynı çalışmada iş doyumunu ile yaşam memnuniyeti arasında doğrudan anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0,27$). Reizer (2015), 339 İsrail çalışanıyla gerçekleştirdiği araştırmasında yaşam memnuniyeti ile tükenmişliği arasında orta derecede ters yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,43$).

Duygulanım, bireyin genel olarak her şeye ve herkese karşı belirli bir duygusal eğilimle yaklaşması olarak tanımlanabilir. Olumlu ve olumsuz olmak üzere iki çeşit duygulanım vardır. Olumlu duygulanım (PA) hayata karşı olumlu, olumsuz duygulanım (NA) ise olumsuz bir bakış açısına sahip olmak olarak ifade edilir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar, olumlu duygulanımın olumlu duygularla, olumsuz duygulanımın ise olumsuz duygularla ilişkili olduğunu; ayrıca olumsuz duygulanımın stres düzeyini arttırdığını göstermektedir (Oral ve Köse, 2011: 468). Akın (2015: 89) çalışmasında yaşam memnuniyetinin mutluluk, optimizm, özsaygı, algılanan sosyal destek ve olumlu duygulanım parametreleri ile pozitif ilişki gösterdiğini açıklamıştır. Diğer taraftan yaşam memnuniyeti algılanan stres ile negatif yönde ilişki içerisindedir. 397 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada PA ve NA ile yaşam memnuniyeti arasında ters yönlü orta derecede bir ilişki bulunmuştur (Kapıkıran, 2012). Lent vd. (2011)'nin İtalya'da öğretmenlerle yaptıkları bir çalışmada, öğretmenlerin olumlu duygulanım derecesi ve iş doyumları arttıkça yaşam memnuniyetlerinin de arttığı görülmüştür. Piccolo vd. (2005) yaşam memnuniyeti ile olumlu duygulanım arasında orta derecede pozitif bir korelasyon bulurken ($r=0,47$), yaşam memnuniyeti ile olumsuz duygulanım arasında ters yönlü, düşük ancak anlamlı bir korelasyon elde etmişlerdir ($r=-0,27$).

İKİNCİ BÖLÜM

YAŞAM MEMNUNİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN META-ANALİZİ

Bu bölümde, yaşam memnuniyetini etkileyen faktörleri konu alan meta-analiz araştırmasının yöntemi, veri toplama yöntemi ve araştırmanın bulgularına yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Yöntemi

2.1.1. Araştırmanın Amacı

Ülkemizde meta-analiz çalışmaları sınırlı sayıda olup daha çok sağlık bilimleri alanında yapılmaktadır. Yabancı yazında meta-analiz çalışmaları çok sayıda olmasına rağmen ülkemizde bu sayı çok azdır. Sosyal bilimler alanında bağımsız ve belirli bir araştırma sorusunu incelemek amacıyla birçok çalışma yapılmaktadır. Meta-analiz, birbirinden bağımsız ancak aynı konu hipotezlerini inceleyen araştırma sonuçlarını istatistiksel olarak birleştirebilme özelliğine sahiptir. Bu nedenle sosyal bilimler alanında bir konu seçilerek meta-analiz çalışması yapılabilir.

Bu tez çalışmasının amacı, kişilerin yaşam memnuniyetini etkileyen faktörlerin belirlenmesidir. Araştırmanın dört temel problemi vardır.

1. Ekonomik göstergeler (gelir, işsizlik, çalışma saatleri, vb.) fertlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemekte midir?
2. Sosyal ilişkiler faktörü (aile ile ilişkiler, okul ile ilişkiler, sosyal destek, bağlılık, güven, çevre vb.) fertlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemekte midir?
3. Kişisel özellikler (eğitim, sağlık, mutluluk, özsaygı, nevroz, sorumluluk, otonomi vb.) fertlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemekte midir?
4. Örgütsel özellikler (stres, iş memnuniyeti, tükenmişlik, olumlu duygulanım ve olumsuz duygulanım vb.) fertlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemekte midir?

2.1.2. Meta-Analiz Yöntemi ve Süreci

Farklı yer ve zamanlarda gerçekleştirilmiş çalışmaların sonuçlarını birleştirerek hipotez ya da karar oluşturma amaçlı kullanmak için mantıklı birleştirme yöntemleri içinde önemli bir yeri olan meta-analiz yöntemi bu tez çalışmasının temel araştırma yöntemi olarak tercih edilmiştir. Meta-analizde kullanılacak farklı yer ve zamanlarda gerçekleştirilmiş çok sayıda çalışmayı birleştirmenin avantajları şunlardır (Akgöz vd., 2004: 108):

- Bireysel çalışmalar benzer bulgulara ulaşıyorsa, elde edilen sonuçların geçerliliği kuvvetlenir.
- Bireysel çalışmalar istatistiksel anlamlılık ile sonuçlanmak için çok küçük bir örnekleme sahip olabilir, fakat meta-analiz çalışmaların bulgularını birleştirerek bu sorunu çözümlenebilir.

Meta-analiz, birbirinden bağımsız araştırmaların sonuçlarının istatistiksel olarak birleştirilmesi, daha önceden yapılmış olan çalışmalardan elde edilen bulguların birleştirilmesidir. Belirli bir alan ve konu üzerinde gerçekleştirilen nicel araştırmaların sonuçlarını bütünüyle ele alan meta-analiz çalışması, incelenen alana daha başka bir bakış açısı getirmekte ve yeni model ve kuramlar oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Bu şekilde konu ile ilgili çalışmalar hakkında daha özet bir bilgi sağlamaktadır. (Yılmaz ve Altinkurt, 2015: 286). Bunun yanında meta-analizin asıl amacı araştırma sorunlarını özetlemek, derlenmiş sonuçları parametre tahmininde kullanmak ve söz konusu parametrenin hangi şartlarda değişim göstereceğine ilişkin tahmin yürütmek, gelecekte yapılacak olan araştırmalar için öneriler ortaya koymak ve öneri planlamaları yapmaktır. Diğer veri toplama yöntemlerinden farkı ise araştırma sonuçlarının nicel olarak elde edilmesidir (Şahin, 1999: 5). Son zamanlarda meta-analiz yönteminin bu kadar çok tercih edilmesinin birçok farklı sebebi vardır. Olkin (1999) bu nedenleri şu şekilde açıklamaktadır: “Her sene çoğu küçük örneklemlerle yürütülmüş ve benzer konularda çalışılmış dokuz milyondan fazla makaleyle karşılaşmaktayız. Bu anlamda geniş çaplı yürütülen araştırmalar vakit kaybına sebep olmakta, maliyetli olmakta ve sonuçların değerlendirilmesi aşamasında da uzun zaman almaktadır.” Dolayısıyla çoğu bilim dalında para, zaman, personel ve uzman araştırmacı yetersizliğinden dolayı, evreni temsil eden çok sayıda örnekleme kullanarak çalışma yapmak çoğu zaman imkânsız hale gelmektedir. Bu nedenle Glass (1976: 3), araştırma bulgularının yeniden özetlenerek tek bir araştırma çatısı altında toplanması yöntemini önermiş ve yönteme “meta-analiz”, kısaca “analizlerin analizi” demiştir.

Bir diğer tanıma göre meta-analiz, aynı türden yapılan birden çok araştırmanın sonuçlarını istatistiksel olarak sistematik şekilde inceleyerek, örneklem sayısını artırma yoluyla araştırmanın istatistiksel anlamlılığını güçlendirmek, etki büyüklüğünü tahmin edebilmek ve çalışmanın başında öngörülemeyen soruları cevaplamak, sonuçlar tutarlı çıkmazsa belirsizlikler hakkında karar vermek için yararlı bir yöntemdir (Whitehead, 2002: 23). Yaygın olarak meta-analiz, değişik çalışmalara ait standartlaştırılmış etki büyüklükleri, korelasyon katsayıları veya p değerleri gibi niceliklerin özet istatistiklerinin tipik bir analizi olarak da tanımlanabilir.

Meta-analiz, analizlerin analizi olarak tanımlanabilir, diğer bir deyişle bir sistematik yazın tarama yöntemidir. Burada ‘meta’nın sözlük anlamı “daha geniş ve etraflı” olarak karşımıza çıkmaktadır. Meta-analiz ise orijinali ile ilişkisini bozmadan, daha geniş kapsamlı ve ayrıntılı olarak düzenlenen yeni bir çalışma disiplini (Topçu, 2009: 51). Meta-analizin diğer yazın tarama yöntemlerinden farkı, verilerin toplanıp bütünleştirilmesi ve analizi evresinde istatistiksel yöntemleri esas almasıdır. Meta-analiz, diğer çalışmaların sonuçlarını tutarlı ve uyumlu bir şekilde derleyerek bir araya getirir. Bu noktada değinilmesi gereken önemli konulardan biri de, meta-analiz yönteminin, istatistiksel tekniklere ve sayısal verilere dayalı olması sebebiyle diğer yazın tarama tekniklerinden farklı olarak nicel bir çalışma olmasıdır (Şahin, 2005: 29). Meta-analiz yöntemi çoğunlukla nedensel ilişkileri açıklamayı amaçlayan çalışmalarda kullanılsa da nedensel olmayan ilişkilerin açıklanmasında, tanımlayıcı araştırmalarda, ölçeklerin genel geçerlilik ve güvenilirliklerinin saptanmasında ve diğer çalışmalarda da kullanılmaktadır.

Tüm bilimsel araştırmalarda olduğu gibi, meta-analize de incelenen konuya yönelik bir hipotez ile başlanıp aşağıda gösterilen adımlar ile ilerlenir:

1. Araştırma sorusunun ortaya konulması
2. Yazın taraması
3. Analize dahil edilecek olan çalışmaların seçimi
4. Verilerin toplanması ve kodlanması
5. İstatistiksel analizler
6. Analizin sonuçlandırılması ve yorumlanması
7. Meta-analiz bulgularının raporlaştırılması

Meta-analizdeki çalışmaların karşılaştırılarak ortak bir sonuç üretilebilmesi için kullanılan ölçüm etki büyüklüğüdür. Rudy (2001)’ye göre meta-analiz yöntemi, araştırma sonuçlarının ortak bir ölçü birimine çevrilerek karşılaştırılmasını ve istatistiksel işlemlerle etki büyüklüklerinin hesaplanmasını sağlamaktadır. Etki büyüklüğü meta-analizin temel konusudur. Etki büyüklüğü kavramının teorisi 1977 yılında Cohen tarafından geliştirilmiştir. Etki büyüklüğü bilinen en yaygın tanımıyla araştırılan konunun, araştırma altındaki anakütle üzerinde ne derece var olduğudur (Cohen, 1988: 8). İlgili yazında farklı etki büyüklüğü tiplerinden bahsedilse de en çok adı geçen üç etki büyüklüğü türü:

1. Ortalamalara Dayalı Etki Büyüklüğü
2. Korelasyonlara Dayalı Etki Büyüklüğü
3. İkili (Binary) Verilere Dayalı Etki Büyüklüğü

şeklindedir. Bu meta-analiz çalışmasında korelasyona dayalı etki büyüklüğü kullanılacağı için sadece bu tip etki büyüklüğü hakkında bilgi verilmektedir.

Cohen (1962: 1988), etki büyüklüğünün ne kadar olması gerektiğine karar vermek veya ne kadar büyüklükteki bir etkinin gerçekte anakütle üzerinde var olduğuna karar vermenin araştırmacı için en zor konulardan biri olduğunu belirtmektedir. Cohen'in etki büyüklüğü sınıflandırması Şekil 2.1'de gösterilmiştir.

Test	İlgili Etki Büyüklüğü	Etki Büyüklüğü Sınıfları		
		Küçük	Orta	Büyük
Bağımsız Ort. Karşılaştırılması	$d, \Delta, \text{Hedges' } g$.20	.50	.80
Korelasyonların Karşılaştırılması	q	.10	.30	.50
Oranlar Arasında Fark	Cohen's g	.05	.15	.25
Korelasyon	r	.10	.30	.50
	r^2	.01	.09	.25
Çapraz Tablolar	w, ϕ, V, C	.10	.30	.50
ANOVA	f	.10	.25	.40
	η^2	.01	.06	.14
Çoklu Regresyon	R^2	.02	.13	.26
	f^2	.02	.15	.35

Şekil 2.1. Cohen'in Etki Büyüklüğü Sınıflaması

Kaynak: Cohen 1988: 40

Korelasyon katsayısının kendisi, sürekli iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar için etki büyüklüğü indeksi olarak kabul edilir. İki değişken arasındaki ilişkinin gücünü temsil eder ve doğrudan r olarak alınır (the Pearson product moment coefficient). Korelasyon katsayıları orijinal ölçeklerden farklı ölçümler yapılarak elde ediliyorsa standardize edilmelidir. Örneklem için r ile gösterilen korelasyon katsayısı anakütle parametresi için ρ (Yunan alfabesinde ρ olarak okunur) ile ifade edilmektedir (Borenstein vd., 2009: 41). Meta-analizlerin çoğunda korelasyonlar etki büyüklüğünü tam anlamıyla yansıtamayıp olduğundan daha fazla hesaplandığı için, korelasyonlar Fisher'in z ölçeğine dönüştürülür (Şirin, 2005: 423).

Korelasyon katsayısı r 'nin varyansı yaklaşık olarak, n örneklem büyüklüğü olmak üzere

$$V_r = \frac{(1-r^2)^2}{n-1}$$

şeklindedir. Varyans güçlü bir şekilde korelasyona bağlı olduğu için korelasyon katsayıları Fisher'in z ölçeğine dönüştürülerek tüm analizlerde bu dönüştürülmüş değerler kullanılır. Örneklem korelasyonlarını Fisher'in z 'sine dönüştürmek için aşağıdaki formül kullanılır:

$$Z=1/2 \ln \frac{1+r}{1-r}$$

%95 güven aralığı için kullanılan formüller aşağıdaki gibidir: ζ_L , z dönüşümüyle elde edilen ilişkinin alt sınırı, ζ_U de üst sınırını göstermek üzere;

$$\zeta_L = z - 1.96 / \sqrt{n - 3}$$

$$\zeta_U = z + 1.96 / \sqrt{n - 3}$$

ve geri dönüşüm,

$$r_L = z^{-1}(\zeta_L)$$

$$r_U = z^{-1}(\zeta_U)$$

Özet etki ve güven aralığı gibi sonuçlar sonra tekrar korelasyona dönüştürülür.

Korelasyona dayalı etki büyüklüğü değerleri için Şekil 2.1.'den

- Etki büyüklüğü değeri 0,10 ise küçük düzeyde,
- Etki büyüklüğü değeri 0,30 ise orta düzeyde,
- Etki büyüklüğü değeri 0,50 ise büyük düzeyde bir etkinin olduğu görülmektedir.

2.2. Meta-Analiz Yöntemi Uygulaması

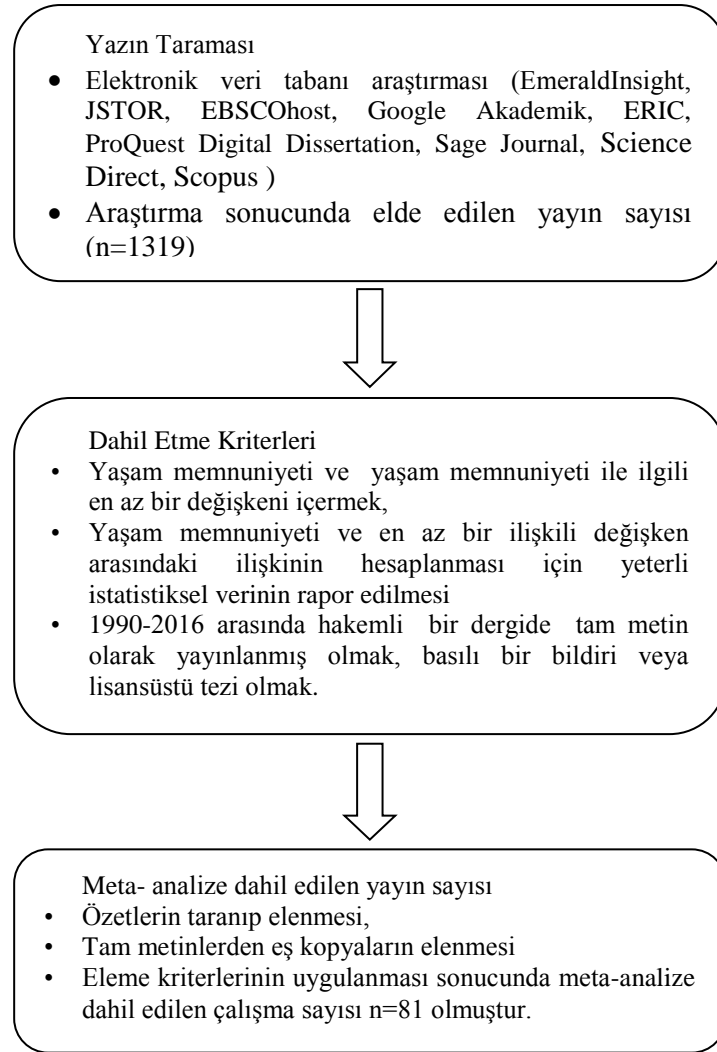
2.2.1. Meta-Analize Seçilen Araştırmaların Belirlenmesi

Araştırmacı veri toplama aşamasında tüm çalışmalardan, araştırma konusuyla ilgili verilere yönelik parametre ve değişkenleri özet bir tablo halinde çıkartmalıdır (Erford vd., 2010: 27). Meta-analiz çalışmalarında analiz yapılacak konu ile ilgili yayınlanmış doktora ve yüksek lisans tezleri, hakemli ya da hakemsiz dergilerde yayınlanmış makaleler, bildiriler ve kitaplardan yararlanılmaktadır. Bu çalışmada yaşam memnuniyeti konusunu içeren araştırmalar, Akdeniz Üniversitesi Kütüphanesi'nin abone ve deneme kapsamında olan tüm veritabanlarında, 'yaşam memnuniyeti', 'yaşam kalitesi', 'yaşam doyumu' ve 'life satisfaction', 'quality of life' terimlerini kullanarak başlık, özet, anahtar kelimeler ve 1990-2016 yılları sınırlamasıyla tarama yapılmıştır. Taranan veri tabanları EmeraldInsight, JSTOR, EBSCOhost, Google Akademik, ERIC, ProQuest Digital Dissertation, Sage Journal, Science Direct, Scopus'dur. Toplam 1319 yayın elde edilmiştir. Meta-analiz çalışması için dahil etme kriterleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

1. Yaşam memnuniyeti ve yaşam memnuniyeti ile ilgili en az bir değişkeni içermek,
2. Yaşam memnuniyeti ve yaşam memnuniyeti ile ilgili en az bir değişken arasındaki ilişkinin hesaplanması için yeterli istatistiksel veriyi rapor etmek,

3. 1990-2016 yılları arasında hakemli bir dergide tam metin olarak yayınlanmış olmak, basılı bir bildiri veya lisansüstü (veya doktora tezi) olmak.

Dahil etme kriterlerinden sonra yayın sayısı 469'a düşmüştür. Şekil 2.2'de görüldüğü gibi özetlerin taranıp elenmesi, tam metinlerden eş kopyaların elenmesi ve tüm eleme kriterlerinin uygulanması sonucunda meta-analize dahil edilen çalışma sayısı n=81 olmuştur.

Şekil 2.2. Veri Toplama Süreci

Temaların araştırma sorusu (soruları) ya da hipotezin (hipotezlerin) belirlenmesinin ardından her bir bireysel çalışma bu temalar çerçevesinde kodlanır. Bir çalışma birden fazla temaya dahil olabileceğinden, karışıklığa mahal vermemek açısından kodlama dikkatli bir şekilde yapılmalıdır (Dinçer, 2014: 44).

Kodlamada bulunması gerekli unsurlar (Açıkel, 2009: 166):

1. Araştırmanın referansı ve numaralı gösterimi,
2. Araştırmanın sınırlılıkları, araştırma düzeni, örnek büyüklüğü,

3. Araştırmaya dahil edilen değişkenler,
4. Hesaplanan ölçü birimleri ve hesaplamada kullanılan yöntemler,
5. Kullanılan istatistiksel yöntemler,
6. Çalışmanın kalitesine dayalı gruplandırmalar olarak sıralanabilir.

Araştırmaya dahil edilen çalışmaların bir kısmı tek ölçek kullanırken bir kısmı da iki ölçek kullanmıştır. Bazı çalışmalarda tek bir ölçeğe ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hakkında bilgilere erişebilirken, bazı çalışmalarda ölçekteki boyutlara hatta boyutu inceleyen sorulara ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bu nedenle çalışmaların kaç ölçek kullandığı, her ölçeğe ait boyutların kaç tane olduğu ve bu boyutlara ait soruların aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerinin neler olduğuna dair ayrıntılı bir listeleme ve analiz yapmaya gerek duyulabilir (Durlak vd., 2003: 202).

2.2.2. Kodlama Süreci

Mevcut meta-analiz çalışması için meta-analiz kitaplarından faydalanılarak formal bir şablon oluşturulmuştur. Bu şablonda her bir çalışma için çalışmanın kimliği (yayın ismi, yazarları, yayınlandığı dergi), metodolojik bilgileri (kullanılan ölçekler, boyut sayısı, araştırmanın dili, örneklem büyüklüğü, çalışmanın yapıldığı ülke), etki büyüklüğü (Pearson korelasyon katsayıları), örneklem özellikleri (katılımcıların meslekleri, cinsiyetleri, yaşları, kıdemleri)'ne ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu çalışmada kullanılan kodlama şablonu Ek 1'de görülmektedir.

2.2.3. İstatistiksel Bağımsızlık

Meta-analizdeki analiz birimleri için iki temel alternatif seçim vardır. Bunlardan birincisi her araştırmayı bir analiz birimi olarak kullanmaktır. İkinci yaklaşım ise her korelasyonun bir analiz birimi olarak alınmasıdır. Eğer bir araştırmada birden fazla korelasyon varsa, ya bu korelasyonlardan biri seçilmekte ya da korelasyonların ortalaması alınmaktadır. Bu çalışmada birden fazla korelasyon katsayısına rastlandığında, istatistiksel bağımsızlığı sağlamak için bu korelasyonların ortalaması bir analiz birimi olarak alınmıştır. Bu nedenle meta-analizdeki araştırma sayısı $n=81$ olmasına rağmen meta-analizde kullanılan veri sayısı 105 olarak gerçekleşmiştir.

2.2.4. Ortalama Etki Büyüklüğünün Hesaplanması

Bu çalışmada etki büyüklüğü olarak Pearson korelasyon katsayısı r kullanılmıştır. Sonuçların tümü bir korelasyon olarak ifade edildiği için Comprehensive Meta Analysis (CMA) paket programına korelasyon katsayıları etki büyüklüğü ölçüsü olarak girilmiştir. CMA, Hedges ve Olkin yaklaşımını kullanan ve meta-analiz için yazılmış bir paket programdır (Borenstein, vd., 2009).

Havuzda yer alan her çalışmanın örneklem büyüklüğü farklı olduğu için bu çalışmalara ait etki büyüklüklerini (korelasyonları) birleştirmeden önce her korelasyon Fisher'in Z skoruna dönüştürülmüş ve daha sonra büyük örneklere küçük örneklerden daha fazla ağırlık vermek için her korelasyon varyansının tersi ile ağırlıklandırılmıştır (Lipsey ve Wilson, 2000). Bu aşamadan sonra Z skorları tekrar r korelasyonlarına dönüştürülerek ortalama korelasyon ve bunu %95 güven aralıkları belirlenmiştir. Bu işlemler el ile değil, CMA programı ile gerçekleştirilmiştir.

2.3. Bulgular

Bu bölümde araştırmanın bulguları meta-analiz süreci izlenerek ayrıntılı olarak verilmektedir. Yani bir yandan meta-analiz çalışmasında izlenmesi gereken adımlar anlatılırken diğer yandan da fiili olarak gerçekleştirilen analiz sonuçları ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

2.3.1. Meta-Analiz Çalışmasının Betimleyici Bulguları

Meta-analiz çalışmasının yazın taraması 1990-2016 yıllarını kapsamaktadır. Çünkü 1990 öncesi dahil edilme kriterlerine uygun veri bulunamamıştır. Meta-analize dahil edilen geçerli çalışma sayısı 81, ancak bu çalışmalardan elde edilen kullanılabilir veri sayısı ise 105'dir. Bu örneklemdeki katılımcı sayıları toplam olarak, 1.634.930 kişidir. Meta-analiz çalışmasında birinci bölümdeki kavramsal çerçeveye bağlı olarak, yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler dört temel grup olarak analiz edilmiştir. Bu gruplara göre veri sayısının ve katılımcıların dağılımı Tablo 2.1'deki gibidir.

Tablo 2.1. Veri Sayısı

Faktörler	Veri Sayısı	Katılımcı Sayısı
Ekonomik Faktörler	16	809.666
Sosyal Faktörler	26	33.318
Kişisel Faktörler	35	777.793
Örgütsel Faktörler	28	14.153
Toplam	105	1.634.930

Tablo 2.1'den görüldüğü gibi yaşam memnuniyeti ile ekonomik faktörler arasındaki ilişkiyi inceleyen 16 çalışmadaki toplam örneklem sayısı 809.666'dır. Sosyal ilişkiler değişkenleri ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi inceleyen 26 çalışmanın toplam katılımcı sayısı ise 33.318'dir. Bir diğer grup yaşam memnuniyeti ile kişisel faktörler diye adlandırılan değişkenler arasındaki 35 farklı korelasyonu ve 777.793 kişiyi içermektedir. Yirmi sekiz veri ve 14.153 katılımcı ile birlikte meta-analiz havuzundaki toplam 105 veriden elde edilen toplam katılımcı sayısı 1.634.930'a ulaşmıştır. Toplam katılımcı sayısının bu kadar yüksek olmasının nedeni yaşam memnuniyeti araştırmalarının bazı ülkelerde ulusal istatistik kurumları tarafından ülke çapında yapılmasıdır. Özellikle bu tür çalışmalarda kişisel ve ekonomik değişkenlerin yaşam memnuniyeti ile ilişkisi incelenmektedir (Ambrey ve Fleming, 2014; Frijins, 2010).

Tablo 2.1'deki her bir faktörde yer alan değişkenlerin dağılımı ise Tablo 2.2'de verilmiştir.

Tablo 2.2. Meta-Analiz Örneklemi (Veri sayısı=105)

Ekonomik Faktörler	Veri sayısı	Kişisel Faktörler	Veri sayısı
Gelir	10	Mutluluk	4
Çalışma Saatleri	3	Eğitim	11
İşsizlik	3	Sağlık	4
		Nevrotiklik	5
		Özsaygı (self esteem)	5
		Dürüstlük (conscientiousness)	3
		Otonomi	3
Sosyal Faktörler		Örgütsel Faktörler	
Aile	5	İş stresi	6
Okul	5	İş tatmini	7
Sosyal destek	4	Pozitif duygulanım	7
Bağlılık	5	Negatif Duygulanım	5
Güven	3	Tükenmişlik	3
Çevre	4		

Tablo 2.3'den anlaşıldığı üzere, örneklemi oluşturan verilerin 35 tanesi ABD ülkelerinde, 35 tanesi Çin, Rusya, Japonya, Pakistan, Avustralya ve Yeni Zelanda vb. gibi uzakdoğu ülkelerinde, 11 tanesi Avrupa'da, 8 tanesi Türkiye'de, 14'ü diğer ülkelerde (Kuwait, İran, Sudi Arabistan vb.), 5'i ve 2'si de Afrika ülkelerinde yapılmıştır.

Tablo 2.3. Çalışmaların Yapıldığı Ülkelere Ait Frekans ve Yüzde Tablosu

Çalışmanın Yapıldığı Ülke	Frekans	Yüzde Değeri
ABD	35	0,33
Uzakdoğu Ülkeleri	35	0,33
Avrupa Ülkeleri	11	0,11
Türkiye	8	0,08
Afrika Ülkeleri	4	0,04
Diğer Ülkeler	12	0,11

Tablo 2.4'te örnekleme oluşturan çalışmalardan 25 tanesinin (%24) eğitim sektörüne (öğretmen yaşam memnuniyeti veya öğrenci yaşam memnuniyeti), 23 (%22) tanesinin ise hanehalkı yaşam memnuniyeti veya fert yaşam memnuniyeti gibi genel alan diye sınıflandırılan gruba, 17 çalışmanın (%16) özel veya kamu sektörü çalışanlarına, geri kalan %38'lik kısmın da çeşitli alanlara uygulandığı görülmektedir.

Tablo 2.4. Çalışmaların Yapıldığı Alana Ait Frekans ve Yüzde Tablosu

Alan	Frekans	Yüzde Değeri
Eğitim (öğrenci vs.)	25	24
Genel (Hanehalkı, ev hanımı vb.)	23	22
Çalışan (Kamu sektörü, özel sektör, vb.)	17	16
Diğer (emekli, spor yapan, full time çalışan, farklı din mensupları vs.)	40	38

Meta-analiz havuzunda bulunan tüm çalışmalarda dahil etme kriterleri gereği bir yaşam memnuniyeti ölçeği kullanılmıştır. Çalışmaların %35,9'u Diener'in ölçeğini (1985) kullanırken, %64,1'i de ya kendi ülkelerindeki istatistik kurumları tarafından geliştirilen ölçekleri ya da araştırmacıların kendileri tarafından geliştirilen ölçekleri kullanmışlardır. Meta-analizde yer alan çalışmaların yayın dili ise %40,8'i İngilizce, %51,5'i diğer diller, %7,8'i de Türkçe'dir.

2.3.2. Meta-Analiz Modelinin Seçimi

Bir meta-analiz çalışmasında en önemli konulardan biri sabit etkiler ve rasgele etkilerdir. Gerçek etki büyüklüğü (true effect size) her çalışmanın örnekleminden tahmin edilmektedir. Sabit etki modelinde meta-analizdeki tüm çalışmalar ortak bir etki büyüklüğünü paylaşır. Etki büyüklüğünü etkileyen faktörler meta-analize dahil edilen tüm çalışmalarda aynıdır ve böylece gerçek etki büyüklüğü de tüm çalışmalarda aynı olacağı için sabit (fixed) etki büyüklüğü olarak isimlendirilir (Hedges ve Vevea, 1998). Sabit etki modeli geniş ölçüde

kullanılmasına karşın rastgele etki modeli ile kıyaslandığında sınırlılıkları bulunmaktadır (Camnalbur, 2008: 48).

Meta-analizdeki çalışmalardan elde edilen etki büyüklükleri her zaman aynı olmayabilir. Etki büyüklükleri katılımcıların daha yaşlı, daha eğitilmiş, kadın veya erkek olmasına göre değişebilir veya kullanılan ölçüm araçları nedeniyle farklı çalışmalarda farklı etki büyüklükleri elde edilebilir. Sabit etki varsayımı uygun olmadığı durumda rastgele etki modeli kullanılmaktadır. Çalışmaların homojen olmadığı belirlendikten sonra, istatistiksel model olarak rastgele etki modeli ile çalışmaları birleştirmek daha sağlıklı olacaktır (Camnalbur, 2008: 48). Rastgele etki modeli yönteminde hem çalışmalar arası, hem de çalışmanın içindeki değişimler analize dahil edilmektedir. Bu şekilde iki değişim kaynağı da modele dahil edilmiş olur. Rastgele etkiler meta-analizinde genellikle gerçek etki büyüklüklerinin normal dağıldığı varsayılır (Borenstein vd., 2009: 70). Gerçek bir etki büyüklüğü vardır ve tüm çalışmaların etki büyüklükleri bu ortalama etrafında normal dağılmaktadır.

Meta-analiz çalışmasında sabit veya rastgele etkiler modellerinden hangisinin kullanılacağına karar vermek için etki büyüklükleri (korelasyonlar) arasındaki varyans Hedges'in Q testi (Borenstein vd., 2009) kullanılarak analiz edilmiştir. Q testi k-1 serbestlik dereceli (k: analizdeki korelasyonların sayısı) ki-kare istatistiğini kullanmaktadır. Eğer sonuç anlamlı değilse ($p \geq 0,05$ ise) korelasyonlar homojendir ve ortalama korelasyonun anakütle korelasyonunu temsil ettiği söylenir. Bu meta-analiz çalışmasında yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler dört grup olduğu için dört farklı meta-analiz çalışması yapılmıştır. Her bir grup için elde edilen Q homojenlik testi sonuçları Tablo 2.5'te verilmiştir. Tablo 2.5'ten görüldüğü gibi tüm gruplarda Q değerine karşılık gelen p değerleri anlamlı olduğu için ($p \leq 0,05$) etki büyüklüklerinin heterojen olduğu söylenebilir. Bu nedenle etki büyüklüğü parametrelerinin hesaplanmasında rastgele etkiler modelinden faydalanılmıştır.

2.3.3. Yayın Yanlılığının Testi

Meta-analize başlamadan önce analize dahil edilecek çalışmalar için yayın yanlılığının olup olmadığını test etmek önemlidir. Negatif ve istatistiksel anlamlılık içermeyen çalışmalarla kıyaslandığında yayın yanlılığı, pozitif ve istatistiksel anlamlılık bulunan çalışmaların yayınlanması eğilimi olması demektir. Belirli bir düzey üzerindeki yayın yanlılığı ortalama etki büyüklüğünü etkiler ve olağandan daha yüksek çıkmasına sebep olur (Kış, 2013: 132). Meta-analiz çalışmalarından kaynaklanan sorunlardan en önemlisi, farklı çalışmaları bir araya getirmekten kaynaklanan potansiyel hata ve yanlılıktır. Analize düşük

kaliteli çalışmalar dahil edildiğinde de meta-analizin yanlılaştığı görülebilir. Ayrıca aynı çalışmalarda çoklu bulgular kullanıldığında da yanlılık ortaya çıkabilmektedir (Çarkungöz ve Ediz, 2009: 35).

Çalışmada yayın yanlılığını test etmek amacıyla Begg ve Mazumdar sıra korelasyonu yöntemi kullanılmıştır (Borenstein vd., 2009). Eğer Kendall τ (tau) katsayısı anlamsız çıkarsa yayın yanlılığı yok demektir. Meta-analiz çalışmasında rastgele etkiler modeli kullanıldığı için yayın yanlılığının ölçümü de bu modele göre yapılmıştır. Tüm etki büyüklükleri için yapılan Begg ve Mazumdar testlerinde $p \geq 0,05$ olduğu için yayın yanlılığı söz konusu değildir (Tablo 2.5).

Tablo 2.5. Homojenlik Testi ve Yayın Yanlılığı Testi

Faktörler	Q değeri	p değeri	Kendal Tau	p değeri
Ekonomik Faktörler	90,18	0,000	-0,25	0,176
Sosyal Faktörler	72,01	0,000	0,09	0,508
Kişisel Faktörler	19,06	0,008	0,06	0,629
Örgütsel Faktörler	42,80	0,000	0,02	0,843

2.3.4. Etki Büyüklüğünün Analizi

CMA paket programı kullanılarak elde edilen ortalama korelasyonlar ve bunların %95 güven aralıkları ile rastgele etkiler modeline göre anlamlılık testleri Tablo 2.6 ile Tablo 2.9 arasında verilmiştir.

Tablo 2.6'dan yaşam memnuniyeti ile ekonomik faktörlerden gelir arasındaki ortalama etki büyüklüğünün (tahmin edilen korelasyon) $\rho=0,221$ olduğu ve %95 güven aralıklarının sıfırı içermediği görülmektedir. Aynı zamanda tüm etki büyüklüğünün Z istatistiği değerleri de anlamlı olduğu için ($Z=148,42$; $p<0,01$) etki büyüklüğünün anlamlı olduğu yani yaşam memnuniyeti ile gelir arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir. $\rho=0,221$ 'lik bir etki büyüklüğü Cohen'in sınıflamasına göre ortaya yakın bir etki büyüklüğüdür. Yani kişinin geliri arttıkça yaşamından memnuniyeti de artmaktadır. Birçok çalışma, özellikle ekonomik kaynakların bir ölçüsü olan gelirin yaşam memnuniyetini önemli derecede etkilediğini ifade etmektedir. Örneğin İngiltere'de Mentzakis ve Moro (2008: 155) tarafından yapılan çalışmaya göre de gelir yükseldikçe gelir ile doğru orantılı olarak yaşam memnuniyeti de yükselmektedir. Easterlin (1995)'in yaptığı çalışmaya göre de mutluluk ya da öznel iyi-olma, doğru orantılı olarak kişilerin kendi gelirleriyle ve ters orantılı olarak 'diğerlerinin' gelirlerine bağlı olarak değişmektedir. Fakat Schyns (2002) gelir ve yaşam memnuniyeti arasında zayıf bir ilişki bulmuştur. Frijters vd. (2004) ise gelirin Doğu ve Batı Almanya birleşmesinin sonucu olarak yaşam memnuniyeti üzerinde nasıl bir etki yarattığı

konusunu incelemiş ve yükselen hane gelirinin yaşam memnuniyetini artırma rolü ile ilgilenmiştir. Sonuç olarak, Doğu Almanya'daki yaşam memnuniyeti düzeyinin Batı Almanya'nınkinden daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Doğu Almanya'daki katılımcıların %35-40'ının yaşam memnuniyetlerindeki artış, hane halkı gelirindeki artışla açıklanmıştır. Pittau vd. (2010), Euro Bölgesi'nde, aynı ülkede ve farklı bölgelerdeki ekonomik farklılıkların yaşam memnuniyeti üzerindeki etkilerini incelemiş ve fakir ülkelerdeki kişisel gelir düzeyinin bireylerin yaşam memnuniyetlerini daha fazla etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bu açıdan bakıldığında fakir bölgelerde yaşam memnuniyetinin daha çok gelir ile ilişkiliyken, zengin bölgelerde ise daha çok kültür ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Tablo 2.6. Ekonomik Faktörlere İlişkin Ortalama Etki Büyüklüğü ve Güven Aralıkları Tablosu (n=16)

Değişken	Ortalama Etki Büyüklüğü	Etki Büyüklüğü İçin %95 Güven Aralığı		Z	p
		Alt Sınır	Üst Sınır		
Gelir	0,221	0,219	0,224	148,42	0,000
Çalışma saatleri	-0,004	-0,062	0,064	-0,14	0,885
İşsizlik	-0,138	-0,141	-0,134	-84,67	0,000

Güven aralıkları, her bir tahminin kesinliğini ve bulguların istatistiki açıdan önemli olup olmadığını ortaya koymaktadır. Eğer tüm çalışmalar gerçekte benzer bir değeri tahmin ediyor ise, bulguların dağılım aralığının daha dar olması gerekir. Küçük örnekler temelindeki güven aralıkları geniştir, fakat daha büyük örneklerin güven aralığı dardır (Akgöz vd., 2004: 111). Tablo 2.6'dan gelir ile yaşam memnuniyeti arasındaki etki büyüklüğüne ilişkin güven aralığının dar olduğu $\rho=0,219$ 'dan $\rho=0,224$ 'e kadar değiştiği görülmektedir.

Kişilerin çalışma saatleri ile yaşam memnuniyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur ($Z=-0,14$; $p>0,05$). Bu sonucu Ahn (2005: 12)'in İspanyol işçilerinin yaşam memnuniyetini belirleyen faktörleri araştırdığı çalışma sonucuyla karşılaştırdığımızda, sonuçların örtüşmediği görülmektedir. Ahn (2005), evli kadınlar için eşlerinin işsiz olması ve çalışma saatlerinin uzun olması yaşam memnuniyetini negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşmış ve ayrıca sosyal ilişkilerin ve eğitimin yaşam memnuniyetini pozitif yönde etkilediğinin altını çizmiştir.

Bu meta-analiz çalışmasında işsizlik ile yaşam memnuniyeti arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($Z=-84,67$; $p<0,01$). Kişinin işsiz kaldığı süre arttıkça yaşam memnuniyeti azalmaktadır, ancak $\rho=-0,138$ 'lik bir etki büyüklüğü Cohen'e göre küçük bir etki büyüklüğü olduğundan, bu ilişkinin güçlü olmadığı söylenebilir.

Calvo vd. (2015: 1627) çalışmasında işsizlik gibi stresli olayların iyi olma düzeyinde fakirleşmeye neden olduğunu belirtmiştir. Kanada'daki evli Pakistan göçmenlerinin işsizlik oranı arttıkça yaşam memnuniyetlerinin düştüğü bulunmuştur (Jibeen ve Hynie, 2012). Yapılan çalışmalar, işsizliğin yaşam tatmini üzerinde negatif etkisi olduğunu ortaya çıkartmıştır. Yaşam memnuniyeti ölçeğini sürekli bir değişken olarak kullanan modellerde işsizlerin skorları %5 ile %15 arasında daha düşük değerler olarak izlenmektedir. Peiro (2006) on beş ülkenin sosyo-ekonomik koşulları ve mutluluk ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemiş ve işsizliğin yaşam memnuniyeti ile açık bir şekilde ilişkili olduğu fakat mutluluk ile görünür bir ilişkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu durumda “Ekonomik göstergeler fertlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemekte midir?” şeklindeki birinci araştırma sorusunun yanıtı şöyledir: “Gelir ve işsizlik yaşam memnuniyetini etkilemekte, ancak çalışma saatlerinin uzunluğu yaşam memnuniyetini etkilememektedir”.

Meta-analiz çalışmasında belirlenen altı adet sosyal değişken ile yaşam memnuniyeti arasındaki etki büyüklükleri incelendiğinde, Z istatistiği değerleri anlamlı olduğu için ($p<0,05$) etki büyüklüklerinin de anlamlı olduğu, yani yaşam memnuniyeti ile sosyal faktörler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu etki büyüklüklerine ilişkin %95 güven aralıklarının oldukça dar olması tahmin hatasının da düşük olduğu anlamına gelmektedir (Akgöz vd., 2004: 111). Tablo 2.7'den en büyük etki büyüklüğünün aile ile ilişkilerle yaşam tatmini arasındaki etki büyüklüğü ($\rho=0,705$; $Z=41,68$; $p<0,01$) olduğu görülmektedir ve bu etki büyüklüğü Cohen'e göre büyük etki büyüklüğü sınıfına girmektedir. Bu bulgular Alesina ve Giuliano (2010)'nun, güçlü aile bağları bulunan ülkelerde yaşayan insanların daha mutlu ve yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek olduğu sonucu ile örtüşmektedir. Botha ve Booysen (2014) sağlıklı aile ilişkileri ile aile üyelerinin iyi olma durumu arasında güçlü ve pozitif bir şekilde ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Botha ve Booysen (2014: 164)'a göre aile içinde iyi ilişkilere sahip olmak, aile üyelerinin kişisel mutluluklarına ve yaşam memnuniyetlerinde daha fazla artışa vesile olmaktadır. Buna ek olarak, aile üyeleri ne kadar birbirine bağlı ve esnek olursa, bireysel mutluluk ve yaşam memnuniyetleri de o derecede yüksek olmaktadır (Botha ve Booysen, 2014: 164).

Aynı şekilde, yaşam memnuniyeti ile okuldaki ilişkiler, sosyal desteğin algılanması, yakınlarına olan güven, çevre ile ilişkiler gibi sosyal faktörler arasında büyük etki büyüklüğü olarak yorumlanabilecek pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Kişinin okul ile ilişki düzeyi (öğretmenleri, arkadaşları vb. ile ilişkiler) yaşam memnuniyetini güçlü bir şekilde etkilemektedir ($\rho=0,564$; $Z=35,15$; $p<0,01$). Aynı şekilde kişinin algıladığı sosyal destek

artıkça yaşam tatmini seviyesi de artmaktadır ($\rho=0,343$; $Z=13,44$; $p<0,01$). Ancak bu orta büyüklükte bir etki büyüklüğüdür. Akın (2015: 91)'in okul öğrencilerinin yaşam memnuniyetlerini belirlemek amaçlı yaptığı çalışmasında okula bağlılık, yani pozitif okul tecrübelerinin öğrencilerin yaşam memnuniyetlerini pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşması, araştırmamızın sonucunu destekler niteliktedir. Keza Irmak ve Kuruüzüm (2009) ile Weber ve Huebner (2015)'in çalışmalarından elde edilen sonuçlar da bizim tez çalışmamızdaki bulgularla paralellik göstermektedir.

Sonuçlar pozitif okul tecrübelerinin önemini ortaya çıkartmıştır. Dolayısıyla, okul ya da sınıf içindeki fonksiyonel bireysel ilişkiler ve pozitif okul tecrübesi, öğrencilere sadece akademik başarı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda yaşam memnuniyeti görüşünü direkt olarak ve psikolojik ve öznel iyi-oluşunu dolaylı olarak etkiler (Akın, 2015: 89).

Tablo 2.7. Sosyal Faktörlere İlişkin Ortalama Etki Büyüklüğü ve Güven Aralıkları Tablosu (n=26)

Değişken	Ortalama Etki Büyüklüğü	Etki Büyüklüğü İçin %95 Güven Aralığı		Z	p
		Alt Sınır	Üst Sınır		
Aile	0,705	0,684	0,725	41,68	0,000
Okul	0,564	0,539	0,587	35,15	0,000
Sosyal destek	0,343	0,296	0,388	13,44	0,000
Bağlılık	0,161	0,133	0,189	10,89	0,000
Güven	0,463	0,452	0,473	71,59	0,000
Çevre	0,344	0,300	0,386	14,36	0,000

Tablo 2.7'den ferdin çevresi ile ilişkilerinin iyi olmasının yaşam memnuniyetini orta büyüklükte etkilediği ($\rho=0,344$; $Z=14,36$; $p<0,01$), çevredeki kişilere güven duymanın ise yaşam memnuniyetini güçlü bir şekilde etkilediği ($\rho=0,463$; $Z=71,59$; $p<0,01$) görülmektedir. Zhang ve Zhang (2015: 167), Çinli yetişkin emekliler ile gerçekleştirdiği çalışmasında sezgisel güven ve yaşam memnuniyeti arasında pozitif yönde ilişki bulmuş, ayrıca kendilerini sosyal açıdan güvende hissedenden bireylerin, kendi şanslarını oluşturabilme yeteneğine sahip olma konusunda daha iyimser ve daha mutlu olduklarını belirtmiştir.

Bireyin çevresi, bireyin ailesi, en geniş aile çevresi, arkadaşları, karşı cinsten arkadaşları, iş arkadaşları, komşuları, ideolojik, dinsel ve etnik gruplar ile bireyin içinde bulunduğu toplum gibi kaynaklardan oluşmaktadır. Bireyin kendisi veya çevresindeki değişimler, bireyin sosyal destek düzeyinin değişmesine sebep olabilir. Örneğin, aile bireyleri veya eşler arasındaki anlaşmazlık ve çatışmalar, baba veya annenin işini kaybetmesi veya eşlerden birinin ölümü, sosyal beceri eksikliği veya bireydeki cinsel sapmalar, hastalık, göçler, ailenin istemediği biriyle evlenmek gibi durumlar, bireyin sosyal destek düzeyini

düşürebilir (Yıldırım, 1997: 81). Koreli göçmenler üzerinde yapılan bir çalışmada, sosyal sermaye ve aile üyelerinden, komşulardan ve topluluklardan sağlanan sosyal desteğin, yaşça büyük Koreli göçmenlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemede çok önemli rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır (Kim vd., 2015: 95).

Bağlılık ile yaşam memnuniyeti arasındaki etki büyüklüğü istatistiksel olarak anlamlı ($\rho=0,161$; $Z=10,89$; $p<0,01$), pozitif yönlü ancak küçük etki büyüklüğüdür. Çalışmadaki bağlılık terimi aile, arkadaş, sosyal ilişkiler açısından ele alınmıştır. Son dönem alan yazınına bakıldığında sosyal bağlılığın, insan ilişkilerinde etkili olan sosyal destekten farklı bir kavram olduğu görülmektedir. Sosyal bağlılık, depresyon, psikolojik sıkıntı, fonksiyonel olmayan kişiler arası ilişkiler, sosyal ilişkide güçlükler ve sosyal rahatsızlıkla ilişki içindedir (Duru, 2008: 17). Guarnieri vd. (2015) çalışmalarında anneleriyle güvenli bir şekilde bağlılık hisseden bireylerin romantik ilişkilerinde de daha iyi olduğu ve yaşam memnuniyetlerinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Botha ve Booyesen (2014) çalışmalarında, bağlılık ile yaşam memnuniyeti ve mutluluk arasında pozitif yönlü fakat küçük etki büyüklüğü gösteren bir sonuca ulaşmışlardır.

Sosyal ilişkiler faktörü altında yer alan altı değişkenin tümü ile yaşam memnuniyeti arasında anlamlı ilişkiler saptandığı için araştırmanın ikinci sorusu olan “Sosyal ilişkiler faktörü fertlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemekte midir?”in yanıtı “Evet” dir.

Kişisel faktörler ile yaşam memnuniyeti arasındaki etki büyüklüğü parametrelerinin tahmini değerleri, %95 güven aralıkları ve Z istatistikleri Tablo 2.8’de verilmiştir. İlgili yazından dahil etme kriterlerine göre oluşturulan kişisel faktörler kişinin kendisiyle ilişkili yedi değişken içermektedir. Bu yedi değişkenden nevroitiklik ve otonomi hariç, beş değişkenin yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif bir etkisinin olduğu bulunmuştur. Nevrotiklik, öfke, düşmanca davranış veya depresyon gibi negatif duygulara bağlı olarak gösterilen yüksek hassaslık ile ilişkilidir. Weber ve Huebner (2015: 33) ergenlerle gerçekleştirdiği çalışmasında yaşam memnuniyetinin nevroitiklik düzeyi ile negatif korelasyon gösterdiği sonucuna ulaşmıştır, fakat bu sonuç çalışmamızla paralellik göstermemektedir. Otonomi, yani özerklik ise, çalışanın işinin gerektirdiği yükümlülüklerini yerine getirirken ne ölçüde bağımsız ve özgür davranabildiğini, kendi görevini planlama ve yöntem belirleme konusunda ne derece bağımsız olduğunu ifade etmektedir. Jibeen ve Haynie (2012) çalışmalarında otonomi ve yaşam memnuniyeti arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Park ve Jeong (2015)’un araştırmasında da otonomi ve yaşam memnuniyeti arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur.

Özsaygı ve mutluluk ile yaşam memnuniyeti arasındaki etki büyüklüğünün orta büyüklükte ve anlamlı olduğu (sırasıyla $\rho=0,491$; $Z=22,97$; $p<0,01$ ve $\rho=0,455$; $Z=31,49$; $p<0,01$) Tablo 2.8’de görülmektedir. Bu sonuç, kişinin mutluluğu arttıkça yaşam memnuniyetinin de arttığı anlamına gelmektedir. Botha ve Boysen (2014) ve Piccolo vd. (2005) çalışmalarında mutluluk ve yaşam memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Mutluluk ile beraber kişinin özsaygısı arttıkça yaşam memnuniyeti de artmaktadır. Lavallee vd. (2007: 24) yaptığı çalışmada yaşam memnuniyetinin özsaygı ile anlamlı bir korelasyon gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 2.8. Kişisel Faktörlere İlişkin Ortalama Etki Büyüklüğü ve Güven Aralıkları Tablosu (n=35)

Değişken	Ortalama Etki Büyüklüğü	Etki Büyüklüğü İçin %95 Güven Aralığı		Z	p
		Alt Sınır	Üst Sınır		
Mutluluk	0,455	0,430	0,479	31,49	0,000
Eğitim	0,119	0,115	0,122	73,72	0,000
Sağlık	0,309	0,306	0,312	93,73	0,000
Nevrotiklik	0,086	0,362	0,502	0,36	0,716
Özsaygı	0,491	0,455	0,525	22,97	0,000
Dürüstlük	0,180	0,160	0,200	17,54	0,000
Otonomi	0,090	-0,049	0,226	1,26	0,205

Eğitim ile yaşam memnuniyeti arasındaki etki büyüklüğü küçük ($\rho=0,119$) ancak istatistiksel olarak anlamlıdır ($Z=73,72$; $p<0,01$). Foen ve Confessore (2015) çalışmalarında eğitim düzeyi yüksek bireylerin yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Dürüstlük ile yaşam memnuniyeti arasında da pozitif ancak düşük bir ilişki olduğu bu meta-analiz çalışmasının bir başka bulgusudur. Weber ve Huebner (2015) çalışmasında dürüstlüğün yaşam memnuniyeti üzerinde anlamlı fakat daha küçük bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır ve bu sonuç çalışmamızı destekler niteliktedir. Sağlık ile yaşam memnuniyeti arasında anlamlı ($\rho=0,309$) etki büyüklüğü vardır. Bu sonuç Barger vd. (2009: 187) ve Durak vd. (2010: 426) çalışmalarındaki sağlık ile yaşam memnuniyeti arasındaki pozitif ilişki ile paralellik göstermektedir.

“Kişisel özellikler fertlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemekte midir?” şeklindeki üçüncü araştırma sorusuna ise “mutluluk, eğitim, sağlık, özsaygı ve dürüstlük yaşam memnuniyetini etkilerken, nevroitiklik ve otonomi yaşam memnuniyetini etkilememektedir” şeklinde bir yanıt verilebilir.

Tablo 2.9’da örgütsel faktörler olarak alınan iş stresi, iş tatmini, olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım ve tükenmişlik değişkenlerinin tümünün yaşam memnuniyeti ile

arasındaki ortalama etki büyüklüğünün istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. İş stresi ve olumsuz duygulanım ile yaşam memnuniyeti arasında negatif yönlü bir ilişki varken (sırasıyla $\rho=-0,336$; $Z=-3,56$; $p<0,01$ ve $\rho=-0,341$; $Z=-15,20$; $p<0,01$), iş doyumunu ve olumlu duygulanım ile yaşam memnuniyeti arasında pozitif yönlü bir ilişki (sırasıyla $\rho=0,393$; $Z=8,78$; $p<0,01$ ve $\rho=0,379$; $Z=9,97$; $p<0,01$) bulunmaktadır. Bu etki büyüklüklerinin orta büyüklükte olduğu söylenebilir. Yaşam memnuniyeti ile arasında en büyük etki büyüklüğüne sahip olan örgütsel değişken ise tükenmişliktir. Bu sonuç, kişilerin tükenmişlik seviyeleri arttıkça yaşam memnuniyetlerinin azalması anlamına gelmektedir.

Her çevre ve koşulda ortaya çıkmasına rağmen, özellikle toplumsal yardım işlerinde çalışan sosyal işçilerde görülen duygusal tükenmişlik durumu, son zamanlarda yapılan çoğu araştırmaya konu olmuştur. Bu durum daha çok işyerinde kronik stresin bir sonucudur ve hem bireysel hem de organizasyonel düzeyde negatif etkileri ortaya çıkmaktadır (Hombrados-Mendieta ve Cosano-Rivas, 2011: 229). Durak vd. (2010) tarafından yapılan araştırmada tükenmişlik ve iş stresi ile yaşam memnuniyeti arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur ve bu sonuç çalışma sonuçlarımız ile örtüşmektedir.

Newman vd. (2015: 777) Çin’de gerçekleştirdiği araştırmasında iş doyumunun yaşam memnuniyetinin üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır ve bu sonuç çalışmamızla aynı yöndedir. Ayrıca Durak vd. (2010: 423) yaşam memnuniyetinin olumlu duygulanım ile arasında anlamlı bir ilişkili olduğunu, olumsuz duygulanım, iş stresi ve tükenmişlik ile arasında negatif yönlü korelasyon olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Tablo 2.9. Örgütsel Faktörlere İlişkin Ortalama Etki Büyüklüğü ve Güven Aralıkları Tablosu (n=28)

Değişken	Ortalama Etki Büyüklüğü	Etki Büyüklüğü İçin %95 Güven Aralığı		Z	p
		Alt Sınır	Üst Sınır		
İş stresi	-0,336	-0,495	-0,156	-3,56	0,000
İş tatmini	0,393	0,312	0,468	8,78	0,000
Olumlu duygulanım	0,379	0,310	0,445	9,97	0,000
Olumsuz duygulanım	-0,341	-0,381	-0,300	-15,20	0,000
Tükenmişlik	-0,430	-0,513	-0,339	-8,43	0,000

Rey ve Extremera (2012)’nin hem gençler hem de yaşlılar ile yaptıkları bir çalışmada her yaş grubunda da stresin yaşam memnuniyetini olumsuz etkilediği görülmüştür. Orta yaş

grubunda stres ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki, genç grubundakinden daha büyük çıkmıştır. Pasupuleti vd. (2009) sosyal hizmet uzmanlarının iş streslerinin yaşam memnuniyetleri üzerine etkisini incelemiş ve iş stresi ile yaşam memnuniyeti arasında ters yönlü bir ilişki bulmuştur.

Sonuç olarak, “Örgütsel özellikler fertlerin yaşam memnuniyetlerini etkilemekte midir?” şeklindeki son araştırma sorusuna “Evet” yanıtı verilebilir.

SONUÇ

Bireylerin yaşam memnuniyetlerini etkileyen faktörleri ortaya çıkarmayı hedefleyen bu meta-analiz çalışmasında, dört farklı alanda yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Yaşam memnuniyetine yönelik çok sayıda uygulamalı çalışma olmasına rağmen, bu tez çalışması kadar çok veriye sahip ve dört farklı alandaki uygulamalı çalışmaları ele alan bir meta-analiz çalışmasına rastlanmamıştır. Bu tez çalışmasında, birbirinden bağımsız olarak çok farklı değişkenlerle yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar meta-analitik bir bakış açısıyla birleştirilerek, “bireylerin yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler” konusunda genel bir sonuç üretilmiştir. Bir meta-analiz çalışması için büyük sayılabilecek örneklem ve (seksen bir çalışma ve 105 veri) dört alanda yirmi bir farklı değişken ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemesi bu tez çalışmasının en önemli katkısıdır. Meta-analizden elde edilecek sonuçların hem yaşam memnuniyeti alanında çalışacak olan akademisyenlere hem de uygulamacılara karar desteği sağlayacağı düşünülmektedir. Diğer yandan bu meta-analiz çalışması, sosyal bilim alanında gerçekleştirilen çalışmaların sonuçlarını tutarlı ve uyumlu bir şekilde derleyerek meta-analiz çalışmalarının yapılmasını teşvik etmesi açısından da bir katkı sunmaktadır.

Ekonomik faktörlerden gelir ve işsizliğin yaşam memnuniyetini etkilediği sonucu araştırmanın önemli bir bulgusudur. Gelir ile yaşam memnuniyeti arasındaki büyük bir etki olması gelirin yaşam memnuniyeti için önemli bir faktör olduğu ve fertlerin gelirleri arttıkça yaşamlarından memnuniyetlerinin de arttığı anlamına gelmektedir. Kişinin işsiz kaldığı süre arttıkça yaşam memnuniyeti azalmaktadır. Bu etki büyüklüğü Cohen’e göre küçük bir etki büyüklüğü olduğundan, bu ilişkinin güçlü olmadığı söylenebilir. Birçok uygulamalı çalışmada ekonomik faktörlerin yaşam memnuniyetini etkilediği göz önüne alındığında, ulusal ve yerel karar vericilerin hanehalkının ekonomik durumunu iyileştirerek yaşam memnuniyetini arttırabileceği söylenebilir.

Bu meta-analiz çalışmasında aile ile ilişkiler, okuldaki ilişkiler, sosyal desteğin algılanması, yakınlarına olan güven, çevre ile ilişkiler gibi sosyal faktörler ile yaşam memnuniyeti arasında büyük etki büyüklüğü olarak yorumlanabilecek pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiler içerisinde en büyük olanı, aile ile ilişkiler ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkidir. Ferdin ailesiyle ve çevresi ile ilişkilerinden tatmini arttıkça yaşam memnuniyeti de artmaktadır. Keza sosyal destek de yaşam memnuniyeti ile pozitif ve orta düzeyde ilişkilidir.

Bu çalışmanın diğer bir sonucu, kişisel faktörler olarak isimlendirilen özsaygı, mutluluk, dürüstlük, sağlık, eğitim gibi kişisel değişkenlerin ferdin yaşam memnuniyetini etkilediği, ancak nevrotiklik ve otonominin yaşam memnuniyetini etkilemediğidir. Özsaygı ve mutluluk ile yaşam memnuniyeti arasındaki etki büyüklüğü orta büyüklüktedir. Bu sonuç, kişinin mutluluğu arttıkça yaşam memnuniyetinin de arttığı anlamına gelmektedir. Mutluluk kavramı yaşam memnuniyeti ile zaman zaman aynı anlamda kullanılan veya en çok ilişkilendirilen bir kavramdır. İnsanlar yaşamlarından duyduğu haz veya mutluluktan bahsettiğinde yaşamlarıyla alakalı sağlam, haklı ve iyi duygular hissetmelerine atıfta bulduklarından bu meta analiz çalışmasında mutluluk ile yaşam memnuniyeti arasında pozitif bir ilişkinin bulunması beklenen bir durumdur.

İş stresi ve olumsuz duygulanım ile yaşam memnuniyeti arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. İş doyumu ve olumlu duygulanım ile yaşam memnuniyeti arasında pozitif yönlü orta büyüklükte bir ilişki elde edilmiştir. Yaşam memnuniyeti ile arasında en büyük etki büyüklüğüne sahip olan örgütsel değişken ise tükenmişliktir. Bu sonuç, kişilerin tükenmişlik seviyeleri arttıkça yaşam memnuniyetlerinin azalması anlamına gelmektedir.

Yayın taraması sırasında meta-analiz havuzunda konuya ilişkin çok sayıda çalışma toplanmış ve bunların seksenbir tanesi seçim kriterlerini sağlamıştır. Meta-analiz yönteminde etki büyüklüğü sayısının üçten az olması durumunda analiz yapılamadığı için yirmi bir değişken için etki büyüklüğü incelenebilmiştir. Örneğin kişisel özelliklerden sadece otonomi ve nevrotiklik ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki incelenmiş, dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk gibi kişisel faktörler ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki etki büyüklüğü sayısının üçün altında kaldığı için incelenememiştir. Bu nedenle gelecekte araştırmacılar kişisel özellikler ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkileri inceleyen uygulamalı çalışmaların sayısını arttırabilirler. Keza aynı nedenle, farklı örgütsel değişkenler ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar da yapılabilir. Diğer yandan sosyal bilimlerde benzer konularda meta-analiz çalışmalarının sayısının arttırılması da genel sonuçların elde edilmesi açısından önemlidir.

Yaşam memnuniyeti ulusal ve uluslararası yazında çok farklı yönleriyle ele alınan ve üzerinde çok çalışılan bir konudur. Bunun nedeni yaşam memnuniyetinin fertlerin refahı için önemli olması ve elde edilecek sonuçların bir yandan kamu farkındalığı yaratırken diğer yandan da yöneticilere yol gösterici nitelikte olmasıdır. Bu bağlamda, bu çalışmanın sonuçlarının karar vericilere karar desteği sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abubakar, A., Van De Vijver, F. J., Suryani, A. O., Handayani, P. & Pandia, W. S. (2015). "Perceptions of Parenting Styles and Their Associations with Mental Health and Life Satisfaction Among Urban Indonesian Adolescents". *Journal of Child And Family Studies*, 24(9): 2680-2692.
- Açıkel, C. (2009). "Meta Analiz ve Kanıta Dayalı Tıptaki Yeri". *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 19: 164-172.
- Agyar, E. (2014). "Contribution of Perceived Freedom and Leisure Satisfaction to Life Satisfaction in A Sample of Turkish Women". *Social Indicators Research*, 116(1): 1-15.
- Akçıl, M. ve Karaağaoğlu, E. (2001). "Tıpta Meta-Aaliz". *Hacettepe Tıp Dergisi*, 32(2): 184-190.
- Akgöz, S., Ercan, İ. ve Kan, İ. (2004). "Meta Analizi". *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(2): 107-112.
- Akın, A. ve Yalnız, A. (2015). "Yaşam Memnuniyeti Ölçeği (YMÖ) Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:14(54): 95-102.
- Akın, A., Uysal, R. ve Çitemel, N. (2013) "Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1): 34-40.
- Akın, U. (2015). "Do School Experiences Predict Life Satisfaction in Turkish College Students?". *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(1): 87-96.
- Alesina, A. & Giuliano, P. (2010). "The Power of The Family". *Journal of Economic Growth*, 15(2): 93-125.
- Alleyne, M., Alleyne, P. & Greenidge, D. (2010). "Life Satisfaction and Perceived Stress Among University Students in Barbados". *Journal of Psychology in Africa*, 20(2): 291-297.
- Ambrey, C. & Fleming, C. M. (2014). "Life Satisfaction in Australia: Evidence From Ten Years of The HILDA Survey". *Social Indicators Research*, 115: 691-714.
- Amit, K. (2010). "Determinants of Life Satisfaction Among Immigrants From Western Countries and From The FSU in Israel". *Social Indicators Research*, 96(3): 515-534.

- Anafarta, A. ve Aslangiray, A. (2016). “Fert Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörlerin Lojistik Regresyon Analizi ile Belirlenmesi”. International Multidisciplinary Conference, 21 -22 April, Antalya/Turkey, Conference Proceedings ISSN Number: 978-605-83499; 241-250.
- Angner, E. (2010). “Subjective Well-Being”. *The Journal of Socio Economics*, 39(3): 361-368.
- Ayalon, L. & Green, O. (2015). “Live-In Versus Live-Out Home Care in Israel: Satisfaction With Services and Caregivers’ Outcomes”. *The Gerontologist*, 55(4): 628-642.
- Ayata, A. G., Türel A., Ergun A. ve Akçay, A., (2007). “Avrasya’da Yaşam Kalitesi: Azerbaycan ve Kırgızistan Örnekleri”. TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu 104K106 numaralı proje: 8.
- Bal, P. N. ve Gülcan, A. (2014). “Genç Yetişkinlerde İyimserliğin Mutluluk ve Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi”. *Asian Journal of Instruction*, 2(1): 41-52.
- Barger, S. D., Donoho, C. J. & Wayment, H. A. (2009). “The Relative Contributions of Race/Ethnicity, Socioeconomic Status, Health, and Social Relationships to Life Satisfaction in The United States”. *Quality of Life Research*, 18(2): 179-189.
- Bayraktaroğlu, M. ve Mustafayeva, L. (2014) . “İş-Aile Çatışmaları ve Yaşam Tatmini Arasındaki İlişki: Türkiye ve İngiltere’deki Akademisyenlerin Karşılaştırılması”. *İşletme Bilim Dergisi*, 2(1): 127-145.
- Bayram, N., Aytaç, S., Aytaç, M., Sam, N. ve Bilgel N. (2012) . “Poverty, Social Exclusion, and Life Satisfaction: A Study From Turkey”. *Journal of Poverty*, 16(4): 375-391.
- Benet-Martínez, V. & Karakitapoglu-Aygün, Z. (2003). “The Interplay of Cultural Syndromes and Personality in Predicting Life Satisfaction Comparing Asian Americans and European Americans”. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34(1): 38-60.
- Bhardwaj, V., Park, H. & Kim, Y. K. (2011). “The Effect of Indian Consumers’ Life Satisfaction on Brand Behavior Toward A US Global Brand”. *Journal of International Consumer Marketing*, 23(2): 105-116.
- Bolle, F. & Kemp, S. (2009). “Can We Compare Life Satisfaction Between Nationalities? Evaluating Actual and Imagined Situations”. *Social Indicators Research*, 90(3): 397-408.
- Boosman, H., Schepers, V. P. M., Post, M. W. M. & Visser-Meily, J. M. A. (2011). “Social Activity Contributes Independently to Life Satisfaction Three Years Post Stroke”. *Clinical Rehabilitation*, 25(5): 460-467.

- Botha, F. & Booysen, F. (2014). "Family Functioning and Life Satisfaction and Happiness in South African Households". *Social Indicators Research*, 119(1): 163-182.
- Borenstein, M., Hedges, L.V., Higgins, J.P.T. & Rothstein, H.R. (2009). *Introduction to Meta-Analysis*. John Wiley, USA.
- Boyce, C. J., Wood, A. M. & Powdthavee, N. (2013). "Is Personality Fixed? Personality Changes As Much As "Variable" Economic Factors and More Strongly Predicts Changes to Life Satisfaction". *Social Indicators Research*, 111(1): 287-305.
- Bradley, R. H. & Corwyn, R. F. (2004). "Life Satisfaction Among European American, African American, Chinese American, Mexican American and Dominican American Adolescents". *International Journal of Behavioral Development*, 28(5): 385-400.
- Brock, R. L., Kochanska, G., O'Hara, M. W. & Grekin, R. S. (2015). "Life Satisfaction Moderates the Effectiveness of A Play-Based Parenting Intervention in Low-Income Mothers and Toddlers". *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43(7): 1283-1294.
- Brown, D., Woolf, J. & Smith, C. (2012). "An Empirical Investigation into The Determinants of Life Satisfaction in New Zealand". *New Zealand Economic Papers*, 46(3): 239-251.
- Busseri, M., Sadava, S. & Decourville, N. (2007). "A Hybrid Model For Research on Subjective Well-Being: Examining Common-And Component-Specific Sources of Variance in Life Satisfaction, Positive Affect and Negative Affect". *Social Indicators Research*, 83(3): 413-445.
- Calvo, E., Mair, A.C. & Sarkisian, N. (2015). "Individual Troubles, Shared Troubles: The Multiplicative Effect of Individual and Country-Level Unemployment on Life Satisfaction in 95 Nations (1981-2009)". *Social Forces*, 93(4): 1625-1653.
- Camnalbur, M. (2008). *Bilgisayar Destekli Öğretimin Etkililiği Üzerine Bir Meta Analiz Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Canbay, H. (2010). *Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Cheung, C. K. & Leung, K. K. (2007). "Enhancing Life Satisfaction by Government Accountability in China". *Social Indicators Research*, 82(3): 411-432.
- Clench-Aas, J., Nes, R. B., Dalgard, O. S. & Aarø, L. E. (2011). "Dimensionality and Measurement Invariance in The Satisfaction with Life Scale in Norway". *Quality Of Life Research*, 20(8): 1307-1317.

- Cohen, J. (1962). "The Statistical Power of Abnormal-Social Psychological Research: A Review". *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 65(3): 145-153.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis For The Behavioral Sciences*. Lawrence Erlbaum Associates, Amerika.
- Çarkungöz, E. ve Ediz, B. (2009) . "Meta Analizi". *Uludağ Üniv. J. Fac. Vet. Met.*, 28(1): 33-37
- Çelik, M. ve Turunç, Ö. (2009). "Aile-İş Çatışması, İş Stresi ve Örgütsel Sadakatin İş Performansına Etkisi: Savunma Sektöründe Ampirik Bir Çalışma". *Savunma Bilimleri Dergisi*, 8(2): 217-245.
- Çelik, M., Turunç, Ö. ve Bilgin, N. (2014). "Çalışanların Örgütsel Adalet Algılarının Psikolojik Sermaye Üzerine Etkisi: Çalışanların İyilik Halinin Düzenleyici Rolü". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(4): 559-585.
- Daraei, M. & Mahojery, A. (2013). "The Impact of Socioeconomic Status on Life Satisfaction". *Social Indicators Research*, Vol. : 112(1): 69-81.
- De Oliveira, M. J. & Huertas, M. K. Z. (2015). "Does Life Satisfaction Influence The Intention (We-Intention) to Use Facebook?". *Computers In Human Behavior*, 50: 205-210.
- Delhey, J. (2010). "From Materialist to Post-Materialist Happiness? National Affluence and Determinants of Life Satisfaction in Cross-National Perspective". *Social Indicators Research*, 97(1): 65-84.
- Diener, E. (2006). "Guidelines For National Indicators of Subjective Well-being and Ill Being". *Applied Research in Quality of Life*, 1(2): 151-157.
- Diener, E. (1984). "Subjective Well-being". *Psychological Bulletin*, 95: 542-5725.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). "The Satisfaction with Life Scale". *Journal of Personality Assessment*, 49(1): 71-75.
- Diener, E., Inglehart, R. & Tay, L. (2013). "Theory and Validity of Life Satisfaction Scales". *Social Indicators Research*, 112(3): 497-527.
- Diener, E., Napa Scollon, C. K., Oishi, S., Dzokoto, V. & Mark Suh, E. (2000). "Positivity and The Construction of Life Satisfaction Judgements: Global Happiness Is Not The Sum of Its Parts". *Journal Of Happiness Studies*, 1: 159-176.
- Diener, E. & Seligman, M. (2004). "Beyond Money: Toward An Economy of Wellbeing". *Psychological Science in The Public Interest*, 5(1): 1-31.
- Demirel, D. (2005). *Klinik Çalışmalarda Meta Analizi Uygulamaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun

- Dijk Van, N. (2014). "Can't Buy Me Happiness: How Voluntary Simplicity Contributes to Subjective Well-being". *BathPapers in International Development and Wellbeing*, No: 29.
- Dinçer, S. (2014). *Eğitim Bilimlerinde Uygulamalı Meta-Analiz*. Pegem Akademi, Ankara.
- Dittmann, J. & Goebel, J. (2010). "Your House, Your Car, Your Education: The Socioeconomic Situation of The Neighbourhood and Its Impact of Life Satisfaction in Germany". *Social Indicators Research*, 96: 497-513.
- Durak, M., Senol-Durak, E. & Gencoz, T. (2010). "Psychometric Properties of The Satisfaction with Life Scale Among Turkish University Students, Correctional Officers and Elderly Adults". *Social Indicators Research*, 99(3): 413-429.
- Durlak, J.A., Roberts, M. C. & Ilardi, S. S. (2003). *Handbook of Research Methods in Clinical Psychology*. Blackwell Publishing, İngiltere.
- Doğan, T. (2013). "Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Öznel İyi Oluş". *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1): 56-64.
- Doğru, N. ve Peker, R. (2004). "Özsayı Geliştirme Programının Lise Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Özsayı Düzeylerine Etkisi". *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2): 315-328.
- Duru, E. (2008). "Yalnızlığı Yordamada Sosyal Destek ve Sosyal Bağlılığın Rolü". *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61): 15-24.
- Easterlin, R. (1995). "Will Raising The Incomes of All Increase The Happiness of All?". *Journal of Economic Behavior and Organization*, 27(1): 35-47.
- Eid, M. & Diener, E. (2004). "Global Judgments of Subjective Well-Being: Situational Variability and Long-Term Stability". *Social Indicators Research*, 65(3): 245-277.
- Elgar, F. J., Davis, C. G., Wohl, M. J., Trites, S. J., Zelenski, J. M. & Martin, M. S. (2011). "Social Capital, Health and Life Satisfaction in 50 Countries". *Health & Place*, 17(5): 1044-1053.
- Emeç, H., ve Kümbül Güler, B. (2006). "Yaşam Memnuniyeti ve Akademik Başarıda İyimserlik Etkisi". *D.E.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, 21(2): 129-149.
- Erford, B.T., Savin-Murphy, J.A. & Butler C. (2010) ."Conducting A Meta-Analysis of Counseling Outcome Research : Twelve Steps and Practical Procedures". *Counseling Outcome Research And Evaluation*, Vol. (1): 19-43.
- European Foundation For The Improvement of Living and Working Conditions. (2004). *Quality of Life in Europe: First European Quality of Life Survey 2003*. Office For Official Publications Of The European Communities.

- Ferrei-Carbonel, F. (2005). "Income and Well-being: An Empirical Analyses of The Comparison Income Effect". *Journal of Public Economics*, 89(5): 997-1019.
- Filiz, Z. (2014). "An Analyses of The Levels of Job Satisfaction and Life Satisfaction of The Academic Staff". *Social Indicators Research*, 116: 793-808.
- Ferris, A. (2010). "Approaches to Improving The Quality of Life". *Social Indicators Research Series*, Volume 42.
- Ferguson, Y. L., Kasser, T. & Jahng, S. (2011). "Differences in Life Satisfaction and School Satisfaction Among Adolescents From Three Nations: The Role of Perceived Autonomy Support". *Journal of Research on Adolescence*, 21(3): 649-661.
- Frijns, M. (2010). *Determinants of Life Satisfaction: A Cross-Regional Comparison*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maastricht Üniversitesi, Hollanda.
- Frijters, P., Haisken-Denew, J. & Shields M. (2004). "Money Does Matter! Evidence From Increasing Real Income and Life Satisfaction in East Germany Following Reunification". *The American Economic Review*, 94(3): 730-740.
- Gedikoğlu, T. (2005). "Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1): 66-80.
- Georgellis, Y., Tsitsianis, N. & Yin, Y. P. (2009). "Personal Values As Mitigating Factors in The Link Between Income and Life Satisfaction: Evidence From The European Social Survey". *Social Indicators Research*, 91(3): 329-344.
- Gilligan, T. D. & Huebner, E. S. (2002). "Multidimensional Life Satisfaction Reports of Adolescents: A Multitrait–Multimethod Study". *Personality and Individual Differences*, 32(7): 1149-1155.
- Gilman, R., Ashby, J. S., Sverko, D., Florell, D. & Varjas, K. (2005). "The Relationship Between Perfectionism and Multidimensional Life Satisfaction Among Croatian and American Youth". *Personality and Individual Differences*, 39(1): 155-166.
- Glass, G. V. (1976). "Primary, Secondary and Meta-Analysis of Research". *Educational Researcher*, 5(10): 3-8.
- Goh, Z., Ilies, R. & Wilson, K. S. (2015). "Supportive Supervisors Improve Employees' Daily Lives: The Role Supervisors Play in The Impact of Daily Workload on Life Satisfaction via Work–Family Conflict". *Journal of Vocational Behavior*, 89: 65-73.
- Gözüyeşil, E. ve Dikici, A. (2014). "Beyin Temelli Öğrenmenin Akademik Başarıya Etkisi: Bir Meta-Analiz Çalışması". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2): 629-648.

- Grasso, M. & Canova, L. (2008). "An Assesment of The Quality of Life in The European Union Based on The Social Indicators Approach". *Social Indicators Research*, 87(1): 1-25.
- Guardiola, J. & Picazo-Tadeo, A. J. (2014). "Building Weighted-Domain Composite Indices of Life Satisfaction With Data Envelopment Analysis". *Social Indicators Research*, 117(1): 257-274.
- Guarnieri, S., Smorti, M. & Tani, F. (2015). "Attachment Relationships and Life Satisfaction During Emerging Adulthood". *Social Indicators Research*, 121(3): 833-847.
- Gül, H., Oktay, E. ve Gökçe, E. (2008). "İş Tatmini, Stres, Örgütsel Bağlılık, İşten Ayrılma Niyeti ve Performans Arasındaki İlişkiler: Sağlık Sektöründe Bir Uygulama" . *Akademik Bakış*, 15: 1-11.
- Güler, B. K.ve Emeç, H.(2006). " Yaşam Memnuniyeti ve Akademik Başarıda İyimserlik Etkisi". *D.E.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, 21(2): 129-149.
- Gündoğar, D., Gül, S. S., Uskun, E., Demirci, S. ve Keçeci, D. (2007). "Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordayan Etkenlerin İncelenmesi". *Klinik Psikiyatri*, 10(1): 14-27.
- Hagmaier, T. & Abele, A. E. (2015). "When Reality Meets Ideal Investigating The Relation Between Calling and Life Satisfaction". *Journal of Career Assessment*, 23(3): 367-382.
- Havasi, V. (2013). "Financial Situation and Its Consequences on The Quality of Life in The EU Countries". *Social Indicators Research*, 113(1): 17-35.
- Hedges, V. Larry. (1992) . "Meta-Analyses". *Journal of Educational Statistics*, 17(4): 279-296.
- Hedges, L. V. ve Vevea, J. L. (1998). "Fixed-and Random-Effects Models in Meta-Analysis". *Psychological Methods*, 3(4): 486.
- Hicks, H. G., Gullett, C. R., Phillips, S. M. & Slaughter, W. S. (1975). *Organizations: Theory and Behavior*. Mcgraw-Hill Companies, Amerika.
- Hombrados-Mendieta, I. & Cosano-Rivas, F. (2011). "Burnout, Workplace Support, Job Satisfaction and Life Satisfaction Among Social Workers in Spain: A Structural Equation Model". *International Social Work*, 56(2): 228-246.
- Howell, C. J., Howell, R. T. & Schwabe, K. A. (2006). "Does Wealth Enhance Life Satisfaction For People Who Are Materially Deprived? Exploring The Association Among The Orang Asli of Peninsular Malaysia". *Social Indicators Research*, 76(3): 499-524.

- Irmak, S. ve Kuruüzüm, A. (2009). "Turkish Validity Examination of The Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale". *Social Indicators Research*, 92(1): 13-23.
- İşcan, Ö. F. ve Timuroğlu, K. F. (2007). "Örgüt Kültürünün İş Tatmini Üzerindeki Etkisi ve Bir Uygulama". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1): 119-135.
- Jan, M. & Masood, T. (2008). "An Assessment of Life Satisfaction Among Women". *Studies on Home and Community Science*, 2(1): 33-42.
- Jibeen, T. & Hynie, M. (2012). "Perceptions of Autonomy and Life Satisfaction in Pakistani Married Immigrant Women in Toronto, Canada". *Sex Roles*, 67(1-2): 1-16.
- Kahneman, D., Krueger, A. B., Schkade, D., Schwarz, N. & Stone, A. A. (2006). "Would You Be Happier If You Were Richer? A Focusing Illusion". *Science*, 312(5782): 1908-1910.
- Kangal, A. (2013). "Mutluluk Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme Ve Türk Hanehalkı İçin Bazı Sonuçlar". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44): 214- 233.
- Kapikiran, N. A. (2012). "Positive and Negative Affectivity As Mediator And Moderator of The Relationship Between Optimism and Life Satisfaction in Turkish University Students". *Social Indicators Research*, 106(2): 333-345.
- Karimi, L. (2008). "Do Female and Male Employees in Iran Experience Similar Work-Family Interference, Job and Life Satisfaction?". *Journal of Family Issues*, 30(1): 124-142.
- Keun Han, C. & Iee Hong, S. (2011). "Assets and Life Satisfaction Patterns Among Korean Older Adults: Latent Class Analysis". *Social Indicators Research*, 100: 225-240.
- Kıış, A. (2013). *Okul Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Davranışlarını Gösterme Düzeylerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bir Meta-Analiz*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kim, B. J., Linton, K. F. & Lum, W. (2015). "Social Capital and Life Satisfaction Among Chinese and Korean Elderly Immigrants". *Journal of Social Work*, 15(1): 87-100.
- Kim, S. & Hyesun, K. (2009). "Does Cultural Capital Matter ? Cultural Divide and Quality of Life". *Social Indicators Research*, 93(2): 295-313.
- Kong, F., Zhao, J. & You, X. (2012). "Social Support Mediates The Impact of Emotional Intelligence on Mental Distress and Life Satisfaction in Chinese Young Adults". *Personality and Individual Differences*, 53(4): 513-517.

- Korkmaz, M., Germir, H., Yücel, A. Ve Gürkan, A. (2015). “Yaşam Memnuniyeti Üzerinde Etkili Olan Sosyodemografik Bileşenler Üzerine Bir Analiz”. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 2015, 3(2): 79- 111.
- Koydemir, S. & Schütz, A. (2014). “Almanya’daki Türk Göçmenlerde Yaşam Doyumu: Kültürel Kimlik ve Benlik Kurgularının Rolü”. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42): 208-220.
- Köksal, O. (2014). “İş Doyumu ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Bireysel Farklılıklar”. *İş ve İnsan Dergisi*, 1(1): 53-62.
- Kress, V. E., Newgent, R. A., Whitlock, J. & Mease, L. (2015). “Spirituality/Religiosity, Life Satisfaction and Life Meaning As Protective Factors For Nonsuicidal Self Injury in College Students”. *Journal of College Counseling*, 18(2): 160-174.
- Ku, L. (2015). “Development of Materialism in Adolescence: The Longitudinal Role of Life Satisfaction Among Chinese Youths”. *Social Indicators Research*, 124(1): 231-247.
- Kutlar, A., Turgut Işık, T. T. ve Torun, P. (2013). “Kadının Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2): 145-159.
- Küçükönder, H. (2007). *Meta Analiz ve Tarımsal Uygulamalar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Küçükönder, H., Üçkardeş, F. ve Efe, E. (2015) . “Meta Analiz Yaklaşımı ile Laktasyon Sırası ve Buzağılama Mevsiminin 305 Günlük Laktasyon Süt Verimi Üzerindeki Etki Büyüklüğünün Tahmini”. *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 3(1): 17-21.
- Kwon, J. D. & Cho, J. Y. (2000). “A Study of Factors Influencing The Life Satisfaction of The Aged”. *Journal of The Korea Gerontological Society*, 20(3): 61-76.
- Lavallee, L., Hatch, P., Michalos, A. & Mckinley, T. (2007). “Development of The Contentment With Life Assessment Scale (Clas): Using Daily Life Experiences to Verify Levels of Self-Reported Life Satisfaction”. *Social Indicators Research*, 83(2): 201-244.
- Lent, R. W., Nota, L., Soresi, S., Ginevra, M. C., Duffy, R. D. & Brown, S. D. (2011). “Predicting The Job and Life Satisfaction of Italian Teachers: Test of A Social Cognitive Model”. *Journal of Vocational Behavior*, 79(1): 91-97.
- Leung, J. P. & Zhang, L. W. (2000). “Modelling Life Satisfaction of Chinese Adolescents in Hong Kong”. *International Journal of Behavioral Development*, 24(1): 99-104.

- Liang, H. L. (2015). "Testing A Negative Workplace Event and Life Satisfaction in Taiwan: Neuroticisms As Two Moderators of The Mediating Roles of Psychological Strain". *Social Indicators Research*, 120(2): 559-575.
- Lim, Y. J. (2015). "Psychometric Characteristics of The Korean Version of The Satisfaction With Life Scale Adapted For Children". *Canadian Journal of School Psychology*, 30(3): 246-251.
- Lipsey, M. & Wilson, D. (2001). *Practical Meta-Analysis*. Sage Publication, Londra.
- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. & Schkade, D. (2005). "Pursuing Happiness: The Architecture of Sustainable Change". *Review of General Psychology*, 9(2): 111-131.
- Mahmoud, J. S., Staten, R., Lennie, T. A. & Hall, L. A. (2015). "The Relationships of Coping, Negative Thinking, Life Satisfaction, Social Support and Selected Demographics With Anxiety of Young Adult College Students". *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 28(2): 97-108.
- Mentzakis, E. & Moro, M. (2008). "The Poor, The Rich and The Happy: Exploring The Link Between Income and Subjective Wellbeing". *The Journal of Socio-Economics*, 38(1): 147-158.
- Michalos, A.C. (1991). "*Global Report An Student Well-Being Volume I: Life Satisfaction and Happiness*". Springer-Verlag, NewYork.
- Moore, M. E., Konrad, A. M., Yang, Y., Ng, E. S. & Doherty, A. J. (2011). "The Vocational Well-Being of Workers With Childhood Onset of Disability: Life Satisfaction and Perceived Workplace Discrimination". *Journal of Vocational Behavior*, 79(3): 681-698.
- Musick, M. A. (2000). "Theodicy and Life Satisfaction Among Black and White Americans". *Sociology of Religion*, 61(3): 267-287.
- Myers, D. G. (2000). "The Funds, Friends and Faith of Happy People". *American Psychologist*, 55(1): 56.
- Myers, D. G. & Diener, E. (1995). "Who Is Happy?". *Psychological Science*, 6(1): 10-19.
- Newman, A., Nielsen, I., Smyth, R. & Hooke, A. (2015). "Examining the Relationship Between Workplace Support and Life Satisfaction: The Mediating Role of Job Satisfaction". *Social Indicators Research*, 120(3): 769-781.
- Ng, S. F. & Confessore, G. J. (2015). "Learner Autonomy and Selected Demographic Characteristics as They Relate to Life Satisfaction Among Older Adults in Malaysia". *Educational Gerontology*, 41(5): 361-372.

- Nguyen, S., Tirrito, T. S. & Barkley, W. M. (2014). "Fear As A Predictor of Life Satisfaction in Retirement in Canada". *Educational Gerontology*, 40(2): 102-122.
- Oishi, S. & Diener, E. (2001). "Goals, Culture and Subjective Well-Being". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(12): 1674-1682.
- Okulicz-Kozaryn, A. (2013). "City Life: Rankings (livability) Versus Perceptions (Satisfaction)". *Social Indicators Research*, 110(2): 433- 451.
- Olkin, I. (1999) . "Diagnostic Statistical Procedures in Medical Meta Analysis". *Statistics in Medicine*, 18(17-18): 2331-2341.
- Ong, Q., Ho, K. W. & Ho, K. C. (2013). "Altruism Within The Family: A Comparison of Father and Mother Using Life Happiness and Life Satisfaction". *Social Indicators Research*, 111(2): 485-510.
- Oral, L. ve Köse, S. (2011). "Hekimlerin Duygusal Emek Kullanımı ile İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkiler Üzerinde Bir Araştırma". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2): 463-492.
- Osmanoğlu, D. E. ve Kaya, H. İ. (2013). "Öğretmen Adaylarının Yükseköğretime Dair Memnuniyet Durumları ile Öznel İyi Oluş Durumlarının Değerlendirilmesi: Kafkas Üniversitesi Örneği". *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(12): 45-70.
- Otero-López, J. M., Pol, E. V., Bolaño, C. C. & Mariño, M. J. S. (2011). "Materialism, Life-Satisfaction and Addictive Buying: Examining The Causal Relationships". *Personality and Individual Differences*, 50(6): 772-776.
- Özbay, Y., Palancı, M., Kandemir, M. ve Çakır, O. (2012). "Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarının Duygusal Düzenleme, Mizah, Sosyal Özyeterlik ve Başa çıkma Davranışları ile Yordanması". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2): 325-345.
- Özcan, Ş. (2008). *Eğitim Yöneticisinin Cinsiyet ve Hizmetiçi Eğitim Durumunun Göreve Etkisi: Bir Meta Analitik Etki Analizi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, H. H. (2006). "Popüler Kültür ve Eğitim". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1): 29-38.
- Panas, E. E. (2013). "Homeorhesis and Indication of Association Between Different Types of Capital on Life Satisfaction: The Case of Greeks Under Crisis". *Social Indicators Research*, 110(1): 171-186.
- Park, H. J. & Jeong, D. Y. (2015). "Psychological Well-Being, Life Satisfaction, and Self-Esteem Among Adaptive Perfectionists, Maladaptive Perfectionists, and Nonperfectionists". *Personality and Individual Differences*, 72: 165-170.

- Park, N. (2004). "The Role of Subjective Wellbeing in Positive Youth Development". *The Annals of The American Academy*, 591(1): 25-39.
- Pasupuleti, S., Allen, R., Lambert, E. & Cluse-Tolar, T. (2009). "The Impact of Work Stressors on the Life Satisfaction of Social Service Workers: A Preliminary Study". *Administration in Social Work*, 33(3): 319-339.
- Paterson, A. D. & Hakim Larson, J. (2012). "Arab Youth in Canada: Acculturation, Enculturation, Social Support and Life Satisfaction". *Journal Of Multicultural Counseling and Development*, 40(4): 206-215.
- Peiro, A. (2006). "Happiness, Satisfaction, and Socio-Economic Conditions: Some International Evidence". *Journal of Socio-Economics*, 35: 348–365.
- Piccolo, R. F., Judge, T. A., Takahashi, K., Watanabe, N., Locke, E. A. (2005). "Core Self-Evaluations in Japan: Relative Effects on Job Satisfaction, Life Satisfaction and Happiness". *Journal Of Organizational Behavior*, 26(8): 965-984.
- Pittau, M., Zelli, R. & German A. (2010). "Economic Disparities and Life Satisfaction in European Regions". *Social Indicators Research*, 96(2): 339-361.
- Praskova, A., Creed, P. A. & Hood, M. (2015). "Self-Regulatory Processes Mediating Between Career Calling and Perceived Employability and Life Satisfaction in Emerging Adults". *Journal of Career Development*, 42(2): 86-101.
- Proto, E. & Rustichini, A., (2015). "Life Satisfaction, Income and Personality". *Journal of Economic Psychology*, 48: 17-32.
- Reizer, A. (2015). "Influence of Employees Attachment Styles on Their Life Satisfaction as Mediated by Job Satisfaction and Burnout". *The Journal of Psychology*, 149(4): 356-377.
- Rey, L., Extremera, N. & Durán, M. A. (2012). "Core Self-Evaluations, Meta-Mood Experience, and Happiness: Tests of Direct and Moderating Effects". *Personality and Individual Differences*, 53(3): 207-212.
- Reyes Fernández, B., Rosero-Bixby, L. & Koivumaa-Honkanen, H. (2015). "Effects of Self-Rated Health and Self-Rated Economic Situation on Depressed Mood via Life Satisfaction Among Older Adults in Costa Rica". *Journal Of Aging and Health*, 1-19.
- Rodgers, W. L. & Converse, P. E. (1975). "Measures of The Perceived Overall Quality of Life". *Social Indicators Research*, 2(2): 127-152.

- Rodriguez-Pose, A. & Maslauskaitė, K. (2012). "Can Policy Make Us Happier? Individual Characteristics, Socio-Economic Factors and Life Satisfaction in Central and Eastern Europe". *Cambridge Journal of Regions. Economy and Society*, 5(1): 77-96.
- Rudy, A.C. (2001). *A Meta Analysis of the Treatment of Anorexia Nervosa: A Proposal*. New York: Ithaca College.
- Russo, G. (2012). "Job and Life Satisfaction Among Part-Time and Full-Time Workers: The 'Identity' Approach". *Review Of Social Economy*, 70(3): 315-343.
- Rust, R. (1990). "Estimating Publication Bias in Meta Analysis". *Journal of Marketing Research*, 27: 220-226.
- Santos, A., Mustafa, M. J. & Gwi, T. C. (2015). "Trait Emotional Intelligence, Emotional Labour, and Burnout Among Malaysian HR Professionals". *Management Research Review*, 38(1): 67-88.
- Sapmaz, F. ve Doğan, T. (2012). "İyimserliğin Mutluluk ve Yaşam Doyumuna Etkisinin İncelenmesi". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3): 63-69.
- Sarı, M. (2012). "Okul Yaşamının Değerlendirilmesi: Okul Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin Güvenirlilik ve Geçerliliği". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(42).
- Schyns, P. (2002). "Wealth of Nations, Individual Income and Life Satisfaction in 42 Countries: A Multilevel Approach". *Social Indicators Research*, 60: 5-40.
- Selim, S. (2010). "Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye'de Bireysel Yaşam Tatmini ve Mutluluk Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Karşılaştırmalı Analizi" Tübitak Proje No: 108K516, Manisa.
- Senlier, N., Yıldız, R. & Aktaş, D. (2009). "A Perception Survey For The Evaluation of Urban Quality of Life in Kocaeli and A Comparison of The Life Satisfaction With The European Cities". *Social Indicators Research*, 94(2): 213-226.
- Shamai, M. & Kimhi, S. (2006). "Exposure to Threat of War and Terror, Political Attitudes, Stress and Life Satisfaction Among Teenagers in Israel". *Journal Of Adolescence*, 29(2): 165-176.
- Shucksmith, M., Cameron, S., Merridew, T. & Pichler, F. (2009). "Urban-Rural Differences in Quality of Life Across The Europe Union". *Regional Studies*, 43(10): 1275-1289.
- Shwarz, B., Albert, I., Trommsdorff, G., Zheng, G., Shi, S. & Nelwan, P.R. (2010). "Intergenerational Support and Life Satisfaction: A Comparison of Chinese, Indonesian and German Elderly Mothers". *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 41(5-6): 706-722.

- Sirgy, M. J., Gurel-Atay, E., Webb, D., Cicic, M., Husic-Mehmedovic, M., Ekici, A. & Johar, J. S. (2013). "Is Materialism All That Bad? Effects on Satisfaction With Material Life, Life Satisfaction and Economic Motivation". *Social Indicators Research*, 110(1): 349-366.
- Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2004). "Kuramdan Uygulamaya Beş Faktör Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE)". *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*, No:128.
- Şahin, F. (1999). *Meta Analizinin Tıp'ta Kullanımı ve Bir Uygulama*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Şahin, M. C. (2005). *İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitimin Etkililiği: Bir Meta Analiz Çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Şeten, C. (2012). "Meta-Analiz: Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Tatmini Ölçeğinin (MSLSS) Güvenilirlik Genelleştirmesine İlişkin Bir Uygulama". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya
- Şirin, R. S. (2005). "Socioeconomic Status and Academic Achievement: A Meta Analytic Review of Research". *Review of Educational Research*, 75(3): 417-453.
- Shin, D. C. & Johnson, D. M. (1978). "Avowed Happiness as An Overall Assessment of The Quality of Life". *Social Indicators Research*, 5(1-4): 475-492.
- Tomás, J. M., Gutiérrez, M., Sancho, P. & Romero, I. (2015). "Measurement Invariance of The Satisfaction With Life Scale (SWLS) by Gender and Age in Angola". *Personality and Individual Differences*, 85: 182-186.
- Topçu, P. (2009). *Cinsiyetin Bilgisayar Tutumu Üzerindeki Etkisi: Bir Meta Analiz Çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Veldorale-Griffin, A., Coccia, C. C., Darling, C. A., Rehm, M. & Sathe, S. (2013). "The Role of Parental Indulgence and Economic Stress in Life Satisfaction: Differential Perceptions of Parents and Adolescents". *Journal of Family Social Work*, 16(3): 205-224.
- Vemuri, A. W., Grove, J. M., Wilson, M. A. & Burch, W. R. (2009). "A Tale of Two Scales: Evaluating The Relationship Among Life Satisfaction, Social Capital, Income and The Natural Environment at Individual and Neighborhood Levels in Metropolitan Baltimore". *Environment And Behavior*, 43(1): 3-25.

- Virick, M., Dasilva, N. & Arrington, K. (2010). “Moderators of The Curvilinear Relation Between Extent of Telecommuting and Job and Life Satisfaction: The Role of Performance Outcome Orientation and Worker Type”. *Human Relations*, 63(1): 137-154.
- Whitehead, A. (2002). *Meta Analysis of Conrolled Clinical Trials*. John Wiley, USA.
- Weber, M. & Huebner, E. S. (2015). “Early Adolescents’ Personality And Life Satisfaction: A Closer Look at Global vs. Domain-Specific Satisfaction”. *Personality and Individual Differences*, 83: 31-36.
- Yetim, Ü. (2001). “*Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri*”. Bağlam Yayınları. İstanbul.
- Yalçın, İ. (2015). “İyi Oluş ve Sosyal Destek Arasındaki İlişkiler: Türkiye’de Yapılmış Çalışmaların Meta-Analizi”. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(1): 21-32.
- Yıldırım, H. H. ve Yıldırım, S. (2011). “Hipotez Testi, Güven Aralığı, Etki Büyüklüğü ve Merkezi Olmayan Olasılık Dağılımları Üzerine”. *İlköğretim Online*, 10(3) :1112-1123.
- Yıldırım, İ. (1997). “Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi, Güvenirliği ve Geçerliliği”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(13): 81-87
- Yılmaz, E., Yılmaz, E. ve Karaca, F. (2008). “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi”. *Genel Tıp Dergisi*, 18(2): 71-79.
- Yılmaz, K. ve Altınkurt, Y. (2015). “Türkiye’deki Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarına Cnsiyet, Kıdem ve Branş Değişkenlerinin Etkisi: Bir Meta Analiz Çalışması”. *Eğitim ve Bilim*, 40(178): 285-304.
- Zhang, Z. & Zhang, J. (2015). “Belief in A Just World Mediates the Relationship Between Institutional Trust and Life Satisfaction Among The Elderly in China”. *Personality And Individual Differences*, 83: 164-169.
- Zhu, H. (2015). “Social Support and Affect Balance Mediate the Association Between Forgiveness and Life Satisfaction”. *Social Indicators Research*, 124(2): 671-681.

İnternet Kaynakları

- Ahn, N. (2005). “Factor Affecting Life Satisfaction Among Spanish Workers: Relative Importance of Wage and Other Factors” . İnternet Adresi: https://www.researchgate.net/profile/Namkee_Ahn/publication/265984632_Factors_Affecting_Life_Satisfaction_among_Spanish_Workers_Relative_Importance_of_Wage_and_Other_Factors/links/54b656580cf24eb34f6d0c02.pdf, erişim tarihi: 13.07.2016

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI :Gözde GENÇ
Doğum Yeri - Tarihi :Balıkesir- 26.06.1987

Eğitim Durumu
Mezun Olduğu
Lise :Balıkesir Lisesi, 2005
Lisans Diploması :Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İzmir, 2009

Yüksek Lisans
Diploması :Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Antalya, 2016
Tez Konusu Fert Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler: Bir Meta Analiz Çalışması

Yabancı Diller :İngilizce, İtalyanca

İş Deneyimi :Ege Doğaltaş ve Traverten San. Tic. Ltd. Şti. İnsan Kaynakları Departmanı (2008)
Freebird Havayolları Kabin Memuru (2011-2013)

Çalıştığı Kurumlar :Sosyal Güvenlik Kurumu, 2013- Devam ediyor.

E-Posta :gozdegenc10@gmail.com